

Hea Kodanik

EMSLi ajakiri kodanikuühiskonnast

nr. 1 (48)
veebuar
2010

Elu maal:
maaliline või must?

Maainimesed ja kodanikud

ROY STRIDER
muusik ja aktivist

Loore Emilie Raav

On kehv aeg ning osalt seetõttu räägitakse üha enam kodanikuühiskonnast, ehk juba rohkemgi kui demokraatiast, ja ... kõneldakse kui päästerõngast.

Varem, enne masu, räägiti tihti ka nn kahest Eestist – eraldiseisvatest klassidest, kus ühtele kuulus justkui kõik, aga teisele vaid hädapärane, kui sedagi.

Loomulikult ei ole Eesti kivisse raiutud, ühiskond areneb ning retoorika muutub. Kuid kui palju saame me nüüd, sellel näiliselt uuel ajal, rääkida eliidi või “esimese Eesti” kadumisest? Või kas siis “teine Eesti” võib rahuneda minna, muutudes kodanikuühiskondlikul ajajärgul samuti esimeseks või vähemalt pooleteisendaks klassiks?

Olen alati olnud arvamusel, et kodanikuühiskond ei saa tekkida “ülalt alla” põhimõttel, käsu või kampaania korras. Sel moel tekivad vaid värvilised võlumaailmad, mille fassaad võib näida muljetäratavat, kuid sisu on õõnes ja ehmatav.

Viimastel aastatel pelgan, et paljuräägitud kodanikuühiskond jääb vaid eliidi mänuasjaks – kodanike põhiosa, nii-öelda rahvast, staadionile ei jookse. Ja kas enamik kodanikest üldse teadvustabki end kodanikena? Ning kui ei, siis kas sellisel juhul ongi meil põhjust rääkida sidususest, kaasamisest jmt, kuniks vundamenti uuele ja kahtlemata vajalikule eluhoonele laotakse mitte alt, vaid ülaltpoolt.

Ajalooliselt on Eestis kodanikud olnud

ikka linnades. Sääl elasid linnakodanikud, hingasid linnaõhku ja arutasid oma asju. Neil oli ehk aegagi rohkem ja väitlus-kunstist arenes muu hulgas vahva meelelahutus. Aga maal, orjade ja talupoegade keskel ei olnud kodanikke. Need väikesed, aga tõepoolest sidusad mikroühiskonnad lähtusid pigem hädavajaliku omaabi põhimõtetest. Imelik, et ka tõsisemat mässu tõstsid ikka peamiselt maainimesed, seda küll harva, aga ilma linliku kodanikuduseta.

Kuidagi on aeg nõnda edasi läinud, et ka siiani kuulub kodanikuühiskonnast muljetamine või rääkimine ikka rohkem linnainimeste seltskonda. Maal elab tänapäeval küll juba palju (endisi) linnainimesi, aga maainimesi ei tee ka nemad kodanikeks, vähemalt mitte sellisteks, nagu linnakodanikud linnades on harjunud olema. Ja üheks päriskodanikuks saab nii linna- kui maainimene alles siis, kui hakkab kodaniku õiguste ja kohustuste ning ise oma elu korraldamise vastu huvi tundma.

Mulle näib, et liiga palju Euroopa Liidust tulevat regionaalarengu ja kodanikuühiskonna toetusraha läheb „väljamõeldud“ projektidele, ka väikestes, maainimeste mikroühiskondades. Mis siis linnast veel rääkida, seal kogenumad ja targemad projektitajad rakkes. Vaeses ühiskonnas on peamiseks motivaatoriks raha, materiaalne hüve. Kuid sellele män-

gides joonistame me tegelikku kodanikuühiskonda vaid paberil.

“Teeme ära” kampaaniad on sujunud vahvasti, kuid olgem ausad, need on ju kampaaniad. Ka seesama ajakiri siin näeb tõsist vaeva kodanike harimise ja innustamise nimel, kuid taaskord – siinne kõne jääb keskmise Eesti kodaniku jaoks keerukaks, siit on raske läbi murda, selle keelega maainimese passiivsust ei löö.

Kui motivaatorina omaks võtta vaid rahaline hüve, siis peaks fondidest jaotatav toetus muutuma kodanikuühiskonda jaoks senisest lihtsamaks, et vältida uue eliidi teket, kes oma kogemuste ja oskusteabe põhjal püramiidi tipust kodanikuühiskonda etendab. Teisalt on kukruga meelitades kodanikuks kasvatamine kurb ja võlts.

Mina ei tea täpselt, kuidas praegustes oludes asjade seis muutub nii, et plakatlike kampaaniate või pika rublata inimesi mõtlema, tegutsema ja iseorganiseeruma panna. Kuidas teha täpselt nõnda, et edeneks ühisosa, ei valitaks end esindama ühtesid ja samu professionaalseid poliitikutid jne.

Kuid eks kaubamajast kiriku tegemine ongi keeruline. Arvatavasti tuleks uue põhja loomiseks muuta põhiseadust (mis on erakondlikus Eestis kodanike huvides võimatu) ja katsetada otsedemokraatiaga. Esindusdemokraatia tingimustes aga maainimesest kodanikuks ...

REPLIIK

Solgivad turgu

Põllumajandusministeeriumi ja külaliikumise Kodukant hiljutine kirjavahetus tõi avalikkuse ette huvitava küsimuse: mis hetkest hakkab raha teeniv kodanikuühendus osutama ebaausat konkurentsi äriettevõtetele?

Seekord sündis teema ministeeriumi soovitusel Leader-meetmes rakendada tulu teenivatele MTÜ-dele äriettevõtetele võrdset 60% toetusmäära tavaliise 90% asemel. Hiljem selgitas ministeerium siiski, et kui tulu teenimine on mõeldud näiteks kogukonnateenuste osutamiseks, on endiselt põhjendatud suurem toetusmäär ning madalam määr kehtigu neile MTÜdele, kes sellist avalikku huvi ei teeni.

On tõsi, et juba ammu taipasid mitmed äriettevõtted ja ka avaliku võimu asutused, et MTÜna on neil võimalik taotleda enam toetust kui oma nime all esinedes. See on tõesti turu solkimine mõlemal suunal: ebaaus nii tõeliste kodanikuühenduste kui ka oma „liigikaaslaste“ suhtes.

Ent ebaausa konkurentsi ettekäände taha poeb ka maksuamet, kui ei luba raha teenivaid ühendusi sageli tulumaksusoodustusega organisatsioonide nimekirja.

Eitava hoiaku on võtnud mõned rahastajadki – jättes tähelepanuta, et nii põlistavad nad vajadust pidevate toetuste järele, selmet aidata organisatsioonidel oma ühiskondlike eesmärkide saavutamisel majanduslikult ise hakkama saada.

Kui aga äriettevõtted hädaldavad, et keegi pakub näiteks tänu vabatahtlikule tööle oma teenuseid või kaupu odavamalt või sootuks tasuta, on nad ajale jalgu jäänud.

Turg muutub ning nagu aeg-ajalt avastab mõni nutikas teenimisvõimaluse seni tasuta kätte saadud kraamilt (olgu või pudelisse villitud joogivesi), nii leidub ka neid, kes teevad oma töö tasuta kasutata- vaks. Lihtsalt seepärast, et nii tundub õiglasem.

URMO KÜBAR

Martin Sookael

Kaanemaali autor Maris Palgi

Selle Hea Kodaniku kaanel näete Maris Palgi maali “Aiamaa” sarjast „100 vaadet Ilmatsalule (ja aiamaadele)“. Oma kodukoha vaateid on kunstnik maalinud alates 2003. aastast. Seeria pealkiri lähtub jaapani kunstnike Hokusai ja Hiroshige puulõigete seeriast, vastavalt “36 vaadet Fuji mäele” ja “100 kuulsat Edo vaadet”, ning annab aimu Ilmatsalu tähtsusest kunstniku jaoks. Lisaks on sellises seerias ja valitud pealkirjas omajagu huumorit ja mängulusti. Ilmatsalu motiivid ise meenutavad kunstnikule maale luues vendade Strugatskite ulmeromaanide õhustikku.

Maris on saanud Tartu ülikoolist maalikunsti magistriraadi, ta on Eesti Kunstnike Liidu ning Eesti Maalikunstnike Liidu liige ja Tartu Kunstnike Liidu juhatuse liige. Näitustel on ta esinenud alates 2000. aastast ja tal on olnud viis isikunäitust. Praegu töötab ta kunsti ja käsitöö õpetajana Sillaotsa põhikoolis Tartumaal. Rohkem infot veebipäevikus aadressil marispalgi.blogspot.com.

Kaanemaali ja kunstniku pildistas üles Jassu Hertsmann.

- ARVAMUS** ..... lk 2-3, 9
Elust maal arvavad Roy Strider, Urmo Kübar ja Sulev Valner.
- AASTA KODANIK** ..... lk 6-8
Maal elamisest, muusikast ja ühiskonnast räägib aasta kodanik Erkki-Sven Tüür.
- LESIKA** ..... lk 10-11
Kogukonnateenuse mõistet selgitab Eha Paas külaliikumise Kodukant.
- KAANELUGU** ..... lk 12-15
Kas sulgemislaine maakohtades loob tuska või ärgitab kodanikualgatust, uurib Urmo Kübar.
- ARVAMUS** ..... lk 16-17
Daniel Vaarik jätkab sama nurga alt, vaadeldes aga elu uuselamurajoones.
- UURING** ..... lk 18-19
Jon Ender Praxisest arvutab vabatahtlike motivaatoreid ja panust SKPsse.
- MINU EESTI** ..... lk 20-21
Järgmist “Teeme ära” kampaaniat tutvustab Anneli Ohvril. Uued talgud!
- KODANIKUÜHISKONNA KONVERENTS** ..... lk 22-25
Elina Kivinnukk õpetab konverentsist kunstiteost tegema, lisaks mõtteid Evelyn Sepalt, Jaan Pehult ja Maiko Keskülalt.
- VABAÜHENDUSTE MANIFEST** ..... lk 26-27
Urmo Kübar võtab kokku järeldusi mullusest ja vaatab tulevikku.
- ELU AAFRIKAMAAL** ..... lk 28-29
Johanna Helin MTÜst Mondo muljetab väikese Ghana küla aitamise.
- KAASAMINE JA RAHASTAMINE** ..... lk 30-35
Oma kogemusi jagavad USA kaasamise vanaema Carolyn Lukensmeyer ja Põhja-liri kaasav rahastaja Avila Kilmurray. Eesti oma Maris Jõgeva pajatab, mida uskumatut ta Vabaühenduste Fondile esitatud projektiaruannetest on lugenud.
- EMSL JA LIIKMED** ..... lk 36-39
EMSL aastal 2010, liikmete uudiseid ning Eesti Lugemisühingu tutvustus.
- ROHELISEKS KASVAMINE** ..... lk 40-42
Võimalustest maal elades mõistlikult ostelda räägib ökotarbijat Kadi Viik. Lisaks kuus veebisoovitust, et elada linnas nagu maal.
- SILM PEAST VÄLJA** ..... lk 43
Millest kirjutas kümme aastat tagasi kodanikuühiskonna häälkandja Foorum?

Hea Kodanik on Eesti ainus perioodiline kodanikuühiskonna häälekandja, mis ilmub oma eelkäija EMSLi infolehega 1994. aastast hea ilmaga neli korda aastas ja trükiarv on seekord 4000. Kõik autorid kirjutavad siin vabatahtlikkuse alusel – tuhat tänu sulle- ja pildimeistritele.

Tekstid valisid ja toimetasid

Liisa Sveningsson Past | liisa@ngo.ee
Urmo Kübar | urmo@ngo.ee
Alari Rammo | alari@ngo.ee

Kujunduse tegi

Karl-Kristjan Nigesen | karl@nigesen.ee

Keele eest hoolitses

Katrin Kern

Iga sõna eest vastutab

EMSL MTÜ, Rotermanni 8, 10111 Tallinn
664 5077 | info@ngo.ee | www.ngo.ee

ISSN 1736-7263

Internetis loetav www.ngo.ee/heakodanik. **Paberil** leiad ajakirja EMSLi kontorist ja maakondlikest arenduskeskustest. Oma postkasti saab ajakirja tellida, kui teatud koguse ja kontaktid heakodanik@ngo.ee. Ajakirja jätkuvalt tasuta ilmutumist saab ka **toetada** – www.ngo.ee/toeta.

Hea Kodaniku kirjastamist ja levikut finantseerivad **regionaalministri** valitsemisalast Siseministeerium ning Kodanikuühiskonna Sihtkapital.

SISEMINISTEERIUM

Estonian Ministry of the Interior

Hea Kodanik on täies mahus loetav ka portaalis www.netiajakiri.ee

Trükitud taastoodetud paberile looduslike õlide ja vaikude baasil valmistatud värvidega ©Ecoprint

Aruanded elektrooniliseks

Tänavusest peavad kõik mittetulundusühingud esitama oma aastaaruanded maksuametile asemel äriregistrile ja ka sihtasutused ei saa seda teha enam paberil või failina, vaid kõigil tuleb täita internetis etteantud väljad. Umbes nii, nagu oleme harjunud e-maksuametis deklaratsioone saatma. Kelle tarkvara seda juba võimaldab, saab xbrl-formaadis ka raamatupidamisaruandeid failidena üles laadida.

Uuest korras toimub kogu kevad-talv tasuta koolitusi üle Eesti, vaata nende ajakava www.rik.ee ning piilu ka uut süsteemi ettevõtjaportaali.riik.ee. Sama oluline on, et juhatuse liikmed oskavad anda digiallkirja, sellealaseid tasuta koolitusi korraldab www.olekaas.ee.

Edaspidi hakkavad kohtute registriosakonnad suhtuma ka MTÜdesse, nagu seni on suhtunud äriühingutesse – esitamata aastaaruannete eest võivad nad hoiatamata trahvida kõiki juhatuse liikmeid ning mõne aja pärast algatatakse organisatsiooni sundlõpetamine.

The screenshot shows the website interface for the Estonian Business Register (Äriregister). The main heading is 'ÄRIREGISTRI ETTEVÖTJAPORTAAL'. There are navigation links for 'Esilehele', 'Ettevõtja registreerimine ja andmete muutmise', 'Majandusaasta aruannete esitamine', 'Erakonda kuuluvus', 'Abiinfo', and 'Logi välja'. The page is in Estonian. The main content area is titled 'Esitatavad majandusaasta aruanded' and includes a search bar and a table for 'Poolleolevad aruanded' (Submitted financial statements). The table has columns for 'Ettevõtja nimi', 'Registrikood', 'Majandusaasta algus', 'Majandusaasta lõpp', 'Sisestamise aeg', and 'Aruande olek'. Below this, there is a section for 'Esitatud aruanded' (Submitted financial statements) with a similar table structure.

Ulo Joshiag / ERR

Aasta suurim annetuskampaania Jõulutunnel kogus 2008. aastaga võrreldes kaks korda vähem annetusi, kuid teised suuremad toetustekogujad ei tähelda masule vaatamata eraannetuste kahanemist – pigem vastupidi.

Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefondi juht Küllike Saar nimetab detsembrikuu annetuste hulka üllatavalt suurejooneliseks – ca kuus korda suurem teistest kuudest ning sarnane aasta varasemaga. Lisaks võtsid aasta lõpul mitmed isikud ise ühendust, et fondile raha koguda, nagu näiteks Brüsseli eestlased ning Balti Kaitsekolledži välisstudendid.

Pelgulinna Sünnitusmaja Toetusfondi tegevjuht Kadri Karula prognoosis enda sõnul tänavuseks lausa poole väiksemat mahtu ja kui äriettevõtete toetused jäidki nulli lähedale, kasvasid eraisikute annetused jälle nagu igal varasemal aastal. Ettevõtete poolt aitas siiski kaasa Swedbanki annetuskeskonna kampaania “Sul on soe süda, näita seda!”.

Jõulutunneli iga aastaga kasvanud kogusumma drastilist kukkumist põhjendab Karula pigem teema valikuga: “Vägivald ei kutsu just rahulikul jõulupühäl teleri ette. Saadet vaatasid ilmselt rohkem teemaga ise otseselt või kaudselt kokku puutunud. Kel isiklik suhe puudus, ei hakanud seda ka tekitama – teema oli piisavalt ebamugav.” Karula nendib, et heategevuses lähevad jätkuvalt peale asjad, millel ka “nunnu” moment juures.

“Teeme ära” muutus rahvusvaheliseks

Tunamullused “Teeme ära” prügikoristustalgud nakatasid oma eeskujuga meie lõunanaabreid juba toimumise ajal, nüüdseks on ettevõtmise ulatus aga veelgi kasvanud: tänava toimuvad Eestist inspireeritud talgud ilmselt juba kuues riigis.

Lisaks Lätile ja Leedule, kes korraldasid oma prügitalgud möödunud aastal ja kavatsevad neid tänava korrata, on sarnased ettevõtmised toimumas ka Portugalis, Rumeenias, Sloveenias ja isegi Indias. Plaane peetakse ka Itaalias, huvi on üles näidatud mujalgi.

“Minu arvates pani “Teeme ära” kampaania Eesti kaardi peale,” ütles Portugali talgute korraldaja Luis Amarali, kes sai selleks innustust YouTube’is olevast Eesti koristuspäeva tutvustavast videost.

Jaanuari lõpus osalesid seitsme Euroopa riigi esindajad Tallinnas “Let’s Do It World” konverentsil, et plaane täpsustada. Polnud vaid indiaasi, sest samal päeval toimusidki koristustalgud New Delhis.

Portugali koristuspäev tuleb 20. märtsil ning sellele on juba registreerunud üle 40 000 vabatahtliku. Sloveenide talgud korraldatakse 17. aprillil ning korraldajad loodavad üle 200 000 koristaja. “Pole kahtlustki, et see saab olema aasta tähtsaim sündmus Sloveenias,” ütles nende korraldaja Postimehele.

Et prügiprobleemiga maadleb suur osa maailma riike, siis usuvad “Teeme ära” eestvedajad, et ettevõtmine laieneb veelgi. Infovahetuseks on loodud veebilehekülg www.letsdoitworld.org ning kokku pannakse juhendmaterjali, kus seniseid kogemusi uute innustunutega jagatakse.

Õppekavad uuenevad

Valitsus kiitis viimase hetke suurele meediakärale vaatamata jaanuaris heaks põhikooli ja gümnaasiumi uued õppekavad.

Ajalooõpetajate seltsi poolt kaasatud olnud Mare Räis hindas neis kodanikuhariduse osa arengut igal juhul positiivseks: “Kodanikuhariduse seisukohast pole nutta mitte midagi – suur hulk enne üldosasse topitud ilusaid väärtusi, põhimõtteid ja pädevusi, sh sotsiaalseid pädevusi, on ära kadunud, õppekava teoreetiline osa on läinud kompaksemaks ja hoomatavamaks.”

Kui Räisi sõnul olid senised õppekavad ühiskonnaõpetuse kohta pealt ajale väga jalgu jäänud, siis uus õppekava võimaldab ka gümnaasiumis sisse tuua rohkem kodanikuaktiivsusele suunatud valikaineid, samuti sai kaasaajastatud märksõnade osa.

“Iga õppekava puhul sõltub aga kõik konkreetsest koolist, õpetajast ja tema julgusest õppekava ära kasutada ja nii ehk nii tuleb arvestada kontingenti, kellega töötatakse,” viitas ta tööenõulistele praktilistele kitsaskohtadele.

Elmo Riig / Sakala

Vabaiühenduste Fond lõpetab

Eesti ühendustele üle 30 miljoni krooni jaganud Norra ja EMP Vabaiühenduste Fond tõmbab otsi kokku, viimased toetatud projektid lõpevad tuleva aasta jaanuaris. Doonorid on Euroopa Liiduga põhimõtteliselt kokku leppinud rahastuse jätkumises ja mahus, kuid kas sellest ka kodanikuühiskonna arenguks midagi jätkub, selgub ehk aasta lõpuks.

Norra saatkonna programmijuht Piret Marvet (pildil) ütles, et Norra on välja käinud oma prioriteedid, mille hulka kuulub ka kodanikuühiskonna teema, läbirääkimised Eestiga algavad ilmselt kevadel. Ülle Lobjakas rahandusministeeriumi välisfinantseerimise osakonnast oli ajakava suhtes skeptilisem ja märkis, et Euroopa tasandil sihtide seadmisega küll tegeletakse, aga ametlike lepingute sõlmimise ajakava pole veel selge. “Eesti huvide kujundamisest saab rääkida alles siis, kui läbirääkimised doonoritega riiklikule tasandile jõuavad. Praegu pole veel selge, millises ulatuses igale riigile otsustusvabadust võimaldatakse,” lisas Lobjakas.

Vastates küsimusele, kuidas on doonorid Vabaiühenduste Fondi tulemustega rahul, ei otsi Piret Marvet kaua sõnu. “Väga rahul,” võttis ta kokku enda sõnul lausa nähtava arengu, millest kõige olulisemaks pidas Marvet vabaiühendustele kohale jõudnud sõnumit, et ka enda arenguga on vaja tegeleda, mitte vaid projekte läbi viia.

EMSLi tähtsad päevad

9.02 anname Toompeal üle kodanikuühiskonna aasta tegijate auhinnad, kõik on oodatud.

26.03 toimub Tallinna lähistel (täpne koht selgub) EMSLi kevadkool, teemaks on kriitiline mõtlemine ja argumentatsioon. Tihe treeningupäev, koostöös Eesti Väitlusseltsiga.

1.05 toimuvad tänavuse “Teeme ära” talgud, mille üheks korraldajaks on jätkuvalt ka EMSL koos mitme liikmesorganisatsiooniga.

21.05 (võib veel muutuda) toimub Tallinnas EMSLi üldkoosolek ja vabaiühenduste kärajad, millel keskendume kodanikuühiskonna 2011.-14. aasta arengukava ja vabaiühenduste Riigikogu valimiste manifesti teemadele.

10.-11.09 EMSLi suvekool. Teemaks organisatsioonide arenguvajaduste tuvastamine ja lahendamine, kus suures osas lähtume meie seks ajaks lõppeva arenguprogrammi käigus õpitust.

Maal elamisest, muusikast, protestivaimust ja saadud tiitlitest rääkis heliloojast aasta kodaniku **ERKKI-SVEN TÜÜRIGA** ajakirjanik Sulev Valner.

Tüür: kõigil tuleb võidelda harimatuse, rumaluse ja pealiskaudsuse vastu

Tundub, et aasta kodaniku tiitli võtsite vastu justkui väikese ebamugavustundega?

Jah, esiteks, ma ei oska ülearu rõõmustada tähelepanu üle, mis saab osaks ega ole otseselt seotud mu põhitööga.

Peale selle on natuke ikkagi tunne, et see on loteriivõit ka. Tean kümneid teisi inimesi, kes samuti loovatel aladel töötades oleks võinud sama hästi sellise austava nimetuse pälvida.

Äkki elu ongi pisut ebaõiglane, et inimesi tunnustatakse sageli seal, kus nad ei oota.

Kõige suurem tunnustus on minu jaoks ikkagi see, kui muusika, mida ma kirjutan, kedagi puudutab, toetab, avardab siseilma.

Ses mõttes olen elule tänulik, et seda kõige olulisemat tagasisidet on mul olnud küll. Pean silmas seda, mis ei väljendu igasugu kujudes ja auhindades või nimetustes. Lihtsalt siiras tagasiside nii publiku kui muusikute poolt on olnud kõige tähtsam, kõige suurem tasu.

Ma ei taha sellega öelda, et need muud asjad ei oleks head, ilusad ja vajalikud, aga need on hoopis teises järjekorras.

Muusika kirjutamine on siis teie jaoks ka võimalus maailma paremaks teha?

Mina lihtsalt teisi võimalusi ei oska väga palju. Arvan, et see on võimalus, mis mulle on antud ja milles ma päev-päevalt ning aasta-aastalt püüan saada paremaks.

Järelikult see on, parafraaseerides üht Uue Testamendi ütlust, talent, mida mina pean lihvima.

Kahtlemata on väga suur hulk inimesi, kellele selline muusika ei lähe üldse korda ja keda see mingitpidi ei aita. On mingi hulk inimesi, keda see siin Eestis aitab õige natukene eneseteadvuse tõstmisel, kui loetakse kusagilt, et selle või teise helilooja asju mängiti edukalt kusagil metropolides. Tõstab enesetunnet, et näe – meil on midagi maailmale näidata. Ehkki võib-olla inimene ise pole kuulnud ühtegi nooti sellest, mida need loojad on komponeerinud.

Ja siis on kolmas osa inimesi, kes tõesti suhestuvad selle muusikaga kuidagi isiklikult.

Ega niisugust universaalset tegevust polegi, mis aitaks päris kõikide inimeste ilma paremaks muuta. Sellepärast maailm ongi nii mitmekesine, värviline ning

igapähele on elus oma ülesanded. Ja minul satub just see ülesanne olema.

Muusika ei ole teile siis lihtsalt ilus asi iseeneses?

Ta on üks ja teine. Need on mitmed kihistused, mis toimivad teadvuses. Sel hetkel, kui komponeerin midagi, olen ikkagi selle üsna hermeetilise tegevusega haaratud. Lihtsalt sinna kandub üle kogu muu isiksusega seonduv, see väärtushinnangute kogu, mida mõned nimetavad energeetiliseks väljaks.

Siin on mitu tasandit ja teatud professionaalset käsitööoskust ei saa lahutada sügavamast siseilmast, mis liitub sinna mingil tabamatu moel juurde, usun mina. Ja mind väga huvitab, et see sügavam mõõde seal oleks.

See kaugem eesmärk ning samas puhta ilu ja kunsti loomine saavad nagu üheks ja ei oskagi neid väga lahutada.

Vähegi tähelepanelikum inimene näeb, et lisaks abstraktsele instrumentaalmuusikale on mingisugune teemade ring, mida ma olen käsitlenud ja kus tulevad mängu ka näiteks tekstid. Võib-olla kõige otsem näide on ooper “Wallenberg”.

Sirbis kõlas hinnang, et 2009 on olnud tõeline Tüüri aasta: 7. sümfoonia, In Spe juubelikontserdid, aasta kodaniku tiitel.

See on ilus aasta olnud kahtlemata. Mul on hea meel, et eluaastal, mille number on 7 korda 7 ehk 49, kirjutasin oma seitsmenda sümfoonia, mille fookus on kaastundel ja ligimesearmastusel kõige sügavamas mõttes.

Ja siis veel debüüt laulupeoheliloojana, ühe väikse lauluga Leelo Tungla väga ilusatele sõnadele, mida esitasid lastekoorid. See oli mulle üsna ebatavaline formaat. Väga südamlik ja ilus tunne, et sain olla osa traditsioonist, mis on eesti rahvale väga oluline.

Kui palju on teie muusikas olnud ühiskondlikku protesti, näiteks 1980ndatel ansambli In Spe aegadel?

See oli eelkõige vaimse keskkonna loomine ja sellesse põgenemine, vastukaaluks sellele, mis meid siis ümbritses – rusuv, valelik ja totter nõukogude tegelikkus. Selles mõttes oli ta muidugi ka protest ja seisukohavõtt. Eks taiplikumad kultuurikomissarid seda ka tabasid ja püüdsid kaikkaid kodarasse loopida. Ja teised, nimetagem neid siis seestpoolt õonestajateks, püüdsid jälle meid aidata.

Olete loomult protestivaimuga inimene?

Nii ei saa üldistada. Jah, kui ma näen ebaõiglust ja rumalust, eriti veel laiutavat ja äärmiselt enesekindlat rumalust, siis mus tekib väga tugev protest selle vastu. Aga ei ütleks, et olen *a priori* väga protestimeelne.

Kas omaaegne otsus maale elama asuda sündis kuidagi soovist vastuvoolu ujuda?

Ei. Kui hakkasin 2001. aastal oma maa-kodu Hiiumaal mugavamaks muutma esmaste praktiliste asjadega, nagu vee sissetoomine ja remondid, siis iseenesest kukkus nii välja, et hakkasin seal järjest rohkem olema ka külmadel aegadel, mitte ainult suvel. Ja lihtsalt märkas, et töö edeneb seal tunduvalt paremini.

Nüüd on tõepoolest nii, et olen peamiselt maal ja Tallinna korterit käsitlen pigem privaathotellina, kus peatun, kui vaja. Kodu on ikkagi Hiiumaal. Sealne aastaringide tajumine, tundmine, et oled osa millestki suuremast, on väga tähtis. See aitab keskenduda ja mu aeg seal on tunduvalt viljakam, kui oleks kusagil mujal. Killustan ennast vähem. Kui oled seal kaugel mere taga, siis keegi ei pane pahaks ka, kui ei tule mõnele raamatutesitlusele või näituse avamisele, mida linnas olles ikka hoopis rohkem teeks.

Olen leidnud selles mõttes hea tasakaalu, et perioodid maal ja siis vahepeal intensiivne reisimine suurtes linnades täiendavad üksteist.

Seega ei pea te eriliselt pingutama, et maal elada?

Vastupidi, kui olen seal mõne aja eemal olnud, siis hakkab väga tugevasti tagasi tõmbama.

Teie elukutsega võiks ju küllap elada ka hoopis mõnes muusikametropolis?

Võiks, aga kardan küll, et ei leia lihtsalt kusagil nii häid tingimusi. Näiteks on mul muusika loomiseks täiesti omaette maja. Ei pea tõenäoliseks, et saaksin endale kuskil suures linnas nii suurt omaette olemise ruumi lubada.

Milline on teie suhe kohaliku kogukonnaga?

Nende jaoks ma olen Tõrvaahju-vana. See tuleb talukoha nimest, seal oli kunagi

kaks tõrvapõletuse ahju. Eks need Kõpu metsarikkad kandidid olid omal ajal tuntud selle poolest, et seal männitõrva põletati.

Ma olen samas ikkagi ka osa sellest külakogukonnast. Oli seal näiteks kunagi mõned aastad tagasi mure poebussiga, mis ähvardas ära kaduda. Kui me poleks hakanud kohaliku algatuse korras koos veel mõne inimesega seda asja Hiiumaa omavalitsuste liidus torkima, oleks lugu võinud ka halvasti lõppeda.

Milline on teie hinnang kodanikuna Eesti ühiskonna praegusele seisundile: on see tasakaalu saavutamata või laiali lagunemas?

Ei ole piisavalt andmeid, et seda analüüsida. Ja ma ei pea ennast pädevaks sel teemal väga sõna võtma. Kord tundub nii, kord naa.

Rahulolematust ja kibestumist on ikka väga palju märgata. See teeb vahel nukraks ja nõutuks. Väga palju on ka mittekonstruktivist kriitikat, lihtsalt toorest sõimu. Igal ajal ei ole mingi osa inimestest millegagi rahul, aga ma ei mõtle seda.

Tundub kahjuks, et paljuräägitud rahva

riigivõimust võõrandumise jutus on see tõetera küll kahjuks järjest suuremaks kasvamas. Mina ei ole õige inimene siin retsepte välja käima, aga asjaomased peaksid selle üle tõsiselt juurdlema.

Kas võib olla mingi sarnasus laulva revolutsiooni ajaga?

Neid asju ei saa võrrelda. See oli unikaalne aeg, kus üks asi ühendas: Eesti iseseisvuse poole püüdlemine. Samuti ühise vastase väga selge identifitseerimine.

Kui kunagi vaja peaks olema, kas kirjutaksite ka Alo Mattiiseni laadis viis uut isamaalaulu?

Alo oli suurepärane *songwriter* ja need laulud sündisid niivõrd õigel hetkel ja õiges kontekstis, et seda ei ole mingit põhjust ega mõtet sel kombel korrata.

Aga kui teile öeldaks, et Eesti huvides hakake näiteks kultuuriministriks?

Täna, ei. See, mida ma praegu teen, on Eesti kultuurile kordi olulisem nii lühemas kui pikemas perspektiivis kui see, mida ma keskpärase või lausa kehva ametnikuna suudaksin korda saata.

Samas teie sõnal ilmselt oleks ühiskonnas kaalu.

Aga pideva pruukimise korral on sellel sõnal omadus väga kiirelt devalveeruda, kiiremini, kui keegi oskaks arvata.

Nii et praegu ei ole teie hinnangul olukord, et kodanikud, asugem kõik barrikaadidele?

Ma näen pigem vaimset allakäiku, hari-matuse, rumaluse ja pealiskaudsuse vohamist. See on asi, mis teeb ärevaks, ja selles mõttes peaks küll barrikaadidele asuma igaüks, kes vähegi tunneb mingit missiooni.

See puudutab kõiki võimalusi käia näiteks hea tahte korras kohtumas koolides noorte inimestega, kes on veel vabad elarvamustest. See puudutab haridust, hingeharidust, vaimset mentaliteeti. Minu meelest on see kodanikuks olemisel kõige tähtsam asi.

Mille jaoks meil seda riiki vaja on? Mis on põhiseaduse preambulas nimetatud keel ja kultuur? Need on asjad, mille eest peaks järjekindlalt hoolt kandma.

Ja mul on hea meel, et ikkagi on ümberringi väga palju neid inimesi, kes teevad koos selliseid asju, mis levitavad haritust ja vaimsust.

Päris Eesti

SULEV VALNER
Võrumaa Teataja
peatoimetaja

Eesti Päevaleht kirjutas enne uut aastat suure loo uuringust, kus küsiti rahvalt – vist päris tõsimeelselt –, kas eestlus püsib veel 50, 100 või 200 aastat. Või äkki rohkem? Selline maadligi sihiseade rahvuse püsimise küsimuses on täiesti arusaamatu. Mis seal sisulist vahet, kas ainult 50 või tervelt 200 aastat?

See on, nagu küsida Gerd Kanteri või Kristina Šmiguni käest, kas nad loodavad Eesti meistriks tulla ja võiksid sellega rahul olla. Nii arutledes võiks poe kohe kinni panna ja hakata millegi muuga tegelema.

Eesti riigi ja rahva edasikestmist tuleks ikka planeerida vähemalt nii 500 aasta peale, kui sellist asja üldse aastates ennustada.

Sest miks me ei peaks suutma? 50 aasta perspektiivis saadi eesti keele ja kultuuri püstitoidmisega hästi hakkama ka sõjapõgenikest väliseestlastena, laiali pihustatult võõras keskkonnas, kus neid tublisid inimesi oma keele ja kultuuri hoidmisel pea miski väliselt ei toetanud. Oli vaid suur tahe, mis samas ongi tähtsaim.

Selline narr küsimuseseade saab vist üldse tõsiselt pähe tulla vaid Tallinnas istuvatele inimestele. Nii pidetu ning muust maailmast mitteeristuv võib linnaümbrus tunduda, kui liikuda iga päev oma Lasnamäe, Mustamäe või Viimsi korterist tööle, ühest ilmetust büroost teise, ühest kastikujulisest kaubanduskeskusest teise samasugusesse. Ehkki reklaamis lubatakse igas uues Solarises olevat midagi hoopis uut ja erilist.

Paljude Tallinna-kesksete vaatajate jaoks on kogu muu Eesti väike, väheütlev ja väheoluline. Tartu ehk mahub enamiku

pildile, teised kohad aga juba üsna valikuliselt: kellele ütleb veel midagi suvepealinn Pärnu, kellele talvepealinn Otepää, kellele folgilinn Viljandi. Ja siis need maal elavad sugulased. Aga ikkagi tundub see kõik kuidagi väike, üksik, marginaalne.

Mitte Tallinnas

Ometi pole raske teha üks lihtne arvutus: Tallinnas elab umbes 400 000 inimest, Eestis kokku üle 1,3 miljoni. Järelikult enam kui 900 000 Eesti inimest elab väljaspool Tallinna. Seega – hoopis tallinlane on eestlaste seas ilmselge vähemuse esindaja! Eestlased elavad valdavalt hoopis mujal. Päris Eestis.

Pealinnas on vaid osa Eestit. Hea on tema asukoht kaubalinnana, seda küll, juba hansaliidu aegadest alates. Muidugi on Tallinnal asendamatult tähtis koht ka näiteks Eesti kultuuriloos ja poliitikaelus, kuid nii suur ei ole ta üheski mõttes, et defineerida kogu maad. Kui palju oleksime praegu vaesemad, kui Jüri Mõisa omaaegne üleskutse maalt Tallinna kolida oleks tõepoolest teostatav olnud?

Küll aga on tallinlane ebanormaalselt üle esindatud meedias, sest kõik olulised toimetused asuvad ju siin. Isegi Eesti teise linna Tartusse pole pärast Postimehe lahkumist enam suurt muud jäänud kui ajakiri Eesti Loodus.

Meediaajastul tundub pilt, mida päevast päeva näeme ja loeme, kogu tõde.

Nii ei saa me sageli teadagi tuhandetest näljahäda ohvritest Kesk-Aafrikas ja fikseerime igapäevase meediamürana teateid kümnetest järjekordsetest pommi-ohvritest Kabulis, sellal kui meie meedia tegeleb mõne kohaliku superstaari elu või

parlamendi palkadega. Nii on ka koristamata lumi või vähene tänavavalgustus mõnel Tallinna tänaval justkui suur üleeestiline probleem, millele peavad päevast päeva kaasa elama ka inimesed, kelle külas pole tänavavalgustust kunagi olnudki.

Seestpoolt suuremaks

Nüüd oleks aeg teha Eesti jälle seestpoolt suuremaks. Tegelikult pole see muud kui taastada asjade normaalne proportsioon. Märgata, et Eesti on suurem, mitmekesisem ja rikkalikum.

Janek Mäggi provotseeris hiljuti Postimehe luuletuses, et pealinn võiks kolida Võrru. Mulle võrumaalasena see meeldiks, aga olgem realistid, Võru jääb väikseks. Aga Tartusse: miks mitte?

Kaugtöö ajastul võib asutuse peakorter asuda Tartus, aga kaastöötajad suures osas laiali nii lõuna pool Võrumaal kui põhja pool Tallinnas. Miks tundub Võrust Tallinna sõites maa alati lühemana kui vastupidi?

Kui masu ükskord läbi saab ja ajud vabanevad kramplikust kärpimis- ja koondamisülesandest, siis võiks arutada küll, kuidas saada rohkem riiki Tallinnast välja. Sinna päris Eestisse.

Leelo Tungal ütles aastavahetuse intervjuus: ainult Tallinnas elades ja ainult lehti lugedes tundub, et maa neelab selle väikse ja kurva rahva alla, aga kui natuke ringi käid ja normaalsete inimestega kokku puutud, siis näed, et heatahtlikkus pole kuhugi kadunud.

Karl Martin Sinijärv lisas teises lehes: kuidagi liiga tihedalt on me inimesed siia Tallinna sisse sattunud, tuleks neid tagasi üle maa laotada. Saaks inimestel parem ja maal samamoodi.

Kogukonna- teenused külas

Tavapärase keelekasutuses teame, mis on kogukond ja mida tähendab teenus. Seda, mis on aga kogukonnateenus, selgitab **EHA PAAS**. Kogukonna arengu konsulendi ja Kodukandi koolituskeskuse koolitajana teab ta hästi, et säärane teenus peab aitama ümbruskonda, kuid ei pea tingimata kasumit teenima.

Kogukonnateenus aitab kaasa kogukonna arengule ja töökohtade loomisele. Tavaettevõtluses pakutavast teenusest erineb see just pakkumise põhjuse poolest – lähteks ei saa olla kasumi taotlemine.

Kogukonnateenust tuleks pakkuda piirkondades ja valdkondades, kus tururegulatsioon ei toimi, ise tehes on odavam või on välja selgitatud puuduv lüli tootmisesurustamise protsessis.

Eesti Külaliikumise Kodukant algatatud projektide kaudu on Eestis juba viimased viis aastat aktiivselt ärgitatud külasid kogukonnateenuseid pakkuma ja nende kaudu ongi seltsid suutnud külaresse tuua lisaressursi, pakkuda osajalist tööd kohalikele inimestele ja lahendada külaresse esinevaid probleeme. Järgnevad näited pärinevadki Kodukandi projektidest väljakasvanud ja edukaks osutunud teenustest.

Prügivedu, külamaja, kalmuhooldus

Soometsa külas Pärnumaal asuti kogukonnateenusena korraldama prügivedu, sest suured autod ei pääsenud majapidamisteni. Külaselts otsustas sõlmida prügifirmaga otselepingu ja soetati neli suurt konteinerit, kuhu külarahvas oma prügi toob. Teenuse pakkumine ei too seltsile rahalist tulu, elanikelt küsitakse tasu kulude katteks. Tänu ühisele korraldusele tuleb ka hind madalam, kui see oleks igal perel eraldi. Lisainfo www.soometsa.ee.

Praegu on Eestis üle 250 külamaja, mida seltsidel tuleb osaliselt või täies mahus ülal pidada. Enamasti on külamajad hajaasustusega piirkondades ainukesed keskused, mis pakuvad piirkonna elanikele teenuseid ja võimaldavad koostöötamist. Üheks väga tubliks näiteks on Ida-Virumaal Vadis tegutsev külamaja. Lisaks kultuuriteenus-

Mati Naruski Tõutsi küla Laane talust on peaaegu et ise kogukonnateenus – kui vaja, siis aitab ehitada, saab hakkama nii keevitamise kui elektritöödega, keset hullu tuisku tuleb ja päästab väetimid külamehed oma traktoriga lumevangist.

Nende jaoks, kes arvavad, et kogukonnateenused võiks esineda formaalsemas vormis, kui seda on empaatiavõimeline külamees, mahub Mati ka ametlikumatesse raamidesse. MTÜ Kappermäe Selts juhataja liikmena tegeleb jõuluvanalik härra muuhulgas mitme küla koostöös kavandatava seltsimaja rajamisega.

Kogukonnateenuseid

- Turule jõudmiseks on vaja korraldada talunike toodete otseturundust, mitmes piirkonnas on algatatud kaubaringid ka vajaliku toimetamiseks külaelanikeni
- Turismisektoris piirkonna külgetõmbejõu suurendamine: vaatajaskonda kaasavate näidendite lavastamine ja läbiviimine, loodusradade rajamine ja tähistamine jm
- Küla- ja päevakeskuste majandamine
- Eakate päevahooldus
- Ühise transpordi korraldamine
- Ühiskommunikatsioonide majandamine (vesi ja kanalisatsioon, internetiühendus, prügmajandus, side, maaparandus jm.)

Lisa loe www.kodukant.ee.

tele, matkade ja kokkutulekute korraldamisele pakub selts ka matuseteenust. Sisuliselt minnakse appi lähedase kaotanud külaelanikule, aidatakse korraldada matused, peielaud ja mis ehk kõige olulisem – ollakse kogukonnaga toeks.

Kinksi Küla Selts Läänemaal on välja arendanud kalmuhoolduse Karuse kalmistul. Seltsi esindaja Eha Kukke sõnul kasvab teenus justkui iseenesest. Ikka helistati ja küsiti, kas Eha paneks kalmul küünla põlema või kastaks lilli, eriti vajavad abi kaugemal elavad sugulased.

Hooldustöid teevad kõik seltsi liikmed nii, kuidas on aega ja võimalust. Hinnakirja töötatakse alles välja, kuid ega siingi kasumit loodeta – eelkõige peavad kulud kaetud saama. Vaata www.kinksi.ee.

Murru Küla Selts Pärnumaal pakub oma külamajas toitlustust teadaolevalt Eesti ainsas külaseltsi peetavas tervisekaitse poolt tunnustatud köögis. Lisaks pakutakse koolituste ja ürituste korraldamise teenust. Evelin Kuslapi sõnul pole piirkonnas lihtsalt ühtegi avalikku söögikohta ja äriettevõttele ei tasu investeeritud ära. Tulevikus on kavas pakkuda ka taluperenaistele võimalust külaköögis oma hoidised sisse teha ning avada kohalik pagaritöökoda. Muidu ju maal sooja saia ei saa. Loe www.suiguseltsimaja.ee.

Kas on vahet külaturismil ja tavaturismiteenusel? On, kui turismiteenus põhineb kogukonna vajadustel ja kaasamisel. Näiteks pakub Maarja-Magdaleena Maarahva Selts teenust “Elujõud loodusest”, kus tutvustatakse ravimtaimi, erinevaid teesegusid ja maitsetaimi. Viibitakse püramiidi all ning vaikuse toas. Teenuse ettevalmistajateks ja pakkujateks on muide piirkonna eakad.

Seltsi esinaine Tiia Pärtelpoeg põhjendas teenuse käivitamist just vajadusega

kaasata eakaid, et tagada nende parem hakkamasaamine, enda vajalikuna tundmine ja võimalus jagada oma teadmisi teistega. Just see teebki teenusest kogukonnateenuse.

Vaata www.maarja-magdaleena.tabivere.net.

Sotsiaalne iseloom

Kogukonnateenused võivad tihti olla sotsiaalse iseloomuga. Teenuse pakkujal on oluline endale selgeks teha, kas tema idee kuulub avalike teenuste alla, mida peavad korraldama ja rahastama omavalitsused.

Sadala külaseltsi esindaja Margit Avi tõi oma külast välja eakate jututoa, kus käiakse koos suhtlemas ja ühisüritusi korraldamas. Valla pakutavad teenused on kättesaadavad eelkõige keskustes, seega jääbki kohapealse korraldamine külaseltsile. Samuti korraldab selts kohvikut ning pidulaudade katmist ja koristamise teenust, mis ettevõtjale oma vähese kasumlikkusega huvi ei paku, kuid annab seltsile võimaluse leida inimestele osajalist rakendust.

Seega võib kogukonnateenus olla mis tahes valdkonnast, peaasi, et lähtutaks kogukonnast ning teenust ei pakuta kasumi eesmärgil. Mida täpselt pakkuda, tuleb igal seltsil ise otsustada. Selleks on mõistlik uurida kogukonna vajadusi ja soove, teisalt aga koguda erinevaid ideid ning vaadata, mida juba tehtud on.

Põhjusi, miks selts võiks pakkuda teenuseid, on mitu: kindlustada maaelanikele, eriti pensionäridele elamisväärsem elu, luua ja säilitada maal töökohti, suurendada turvalisust koduses olmes või vähendada mahajäämust elukvaliteedis (võrreldes keskustega). Loetelu ei ole lõplik, seda võiks iga külaselts ise arutada ja tuua enda jaoks olulisi põhjendusi teenuse pakkumise alustamiseks.

Külade aktiivsuse proovikivi

Kui üle Eesti maakohtade libiseb järjekordne koolide, postkontorite, poodide või muude oluliste asutuste sulgemise laine, saadavad seda inimeste arusaadavalt muremustad mõtted kodupaiga hääbumisest. **URMO KÜBAR** võttis vaadata, kas sünged ennustused on teoks saanud või on sellised sulgemised hoopis aidanud kaasa kohalike elanike omaalgatuse tõusule.

Ja jõudiski kätte päev, mil Eesti Posti inimesed ka Võrumaa Rõuge valla Viitina küla postipunkti sulgemis- ja selle töötajale Aive Leppikule koondamisteadet üle andma tulid. Täpselt samamoodi, nagu 2007. aasta suve lõpul seda tehti veel enam kui 40 paigas ja aasta hiljem veel ligi sajas.

Maja ees peatuv auto, sammud trepil, avanev uks. Ei pea olema ise selliseid teateid üle andnud või vastu võtnud, kujutamaks ette neid mahalöödud silmi ja seda ebamugavustunnet õhus.

Et siis koondamispaperid? – Jah, nüüd siis tõesti on lood nii.

“Lõpuks ometi!” hüüatas Aive. “Andke ruttu siia, ma kirjutan alla, enne kui äkki ümber mõtlete!” Siis tegi ta veel sõnumitoojatele vanas mõisahoones ekskursiooni. “No nad olid ju nii kohmetud, kahju oli kohe, ei tahtnud neid sedasi

minema lasta. Lõpuks siis muutusid veidi rõõmsamaks.”

Mis see siis nüüd oli? Kuhu jäid pisarad, ahastus, et mis nüüd saab külast, kus niigi juba suletud kool (viimasel aastal õppis seal ühe õpetaja käe all viis last neljas erinevas klassis) ja pood?

Olgem ausad, pajatab Aive, ega see postipunkti töö nüüd mingi õnnistus olnud. 503-kroonise kuupalga eest tuli igal õhtul saata ülemustele aruanne (ka siis, kui ainsaks müügiks olid näiteks üks ümbrik ja mark), lotopiletite müügiga kaasnenud asjaajamine oli veel keerulisem ning muud – näiteks kommi – müüa ei saanud, sest Aivel polnud selleks vajalikku luba (“No mis luba on vaja selleks, et müüa inimesele pakk komme?” imestab ta endiselt).

Praegu peatub Viitinas 45 minutiks väike postibuss. Esimesel korral astus Aivegi sealt läbi ja ostis lotopileti – et uuele bus-

sile õnne tuua. Ent osa postiasju saavad külainimesed raamatukogus töötava Aive abil endiselt korda aetud.

On vaja mõnel memmel oma elektriarve tasuda, tuleb ta, raha näpus, Aive juurde, kes teeb siis ülekande oma internetipangast – kellel see siis tüki küljest võtaks. Samamoodi saavad saadetud kirjad. Hiljuti oli ühel külamehel vaja kirjutada Venemaale ja ta tuli Aivelt uurima, mis see maksab. Aive vastu, et ega temagi tea, sõltub ju kirja kaalust, aga andku mees 10 krooni. Kirja ja kümnekroonise korraldas Aive Rõugesse, nüüdseks lähimasse postkontorisse, kust veel üks kroon tagasigi saadeti, mille Aive omakorda mehe kätte toimetas.

Sünged ennustused

Nagu naisteajakirjades nipid kaamosega võitlemiseks või Õhtulehes juhised, kui-

Elmo Riig / Sakala

das jaanipäeva ja jõulude ajal liigsöömisest hoiduda, nii jõuavad ühiskondlikuma kallakuga meedia veergudele regulaarselt lood maapiirkondade asutusi tabavatest liitmistest ja sulgemistest. Olgu liidetavateks-suletavateks siis vallad ise, külades asuvad panga- või postkontorid, poed, koolid, metskonnad või muu. Saatjaks tavaliselt kohalike arusaadavalt muremustad mõtted kodupaiga ääremaastumisest ja hääbumisest.

Mis aga neist paigust edasi on saanud? Kas sünged ennustused allakäigust on teostunud või ehk on sulgemised avanud võimalusi kogukonna omavahelise koostöö ning uute ja paremategi lahenduste sünniks? Hea Kodaniku ringkäik Eestimaa külades näitas, et juhtunud on mõlemat, sõltuvalt kohapealsest ettevõtlikust vaimust.

“Eks meediakära selle ümber on sageli

KAANELUGU

Raivo Tasso / Maaleht

Venevere rahvas Virumaal reageeris nii poe kui ka postkontori sulgemisplaanidele allkirjade kogumisega, ent mõlemad pandi kinni sellele vaatamata. Võrumaa Viitina küla endise postipunkti töötaja Aive Leppik (ülemisel pildil paremal) seevastu oli esimesi, kes kontori asemel käima pandud postibussile käivet tegi. Ostis lotopileti, et uuele teenusele õnne tuua – ning võitis ka ise 25 krooni.

Raivo Tasso / Maaleht

Seitse teenust ühe hoobiga

Mullustel Minu Eesti mõttetalgutel käidi välja ka rida ideid, kuidas kogukonnad võiks omavahel rohkem koostööd tehes elu paremaks muuta. Et nende elluviimisele kaasa aidata, käivitas EMSL novembris Norra ja EMP finantsmehhanismide toel poolteiseaastase projekti “Seitse ühe hoobiga”, mille käigus luuakse tarkvara seitsmele avalikule teenusele, mida kodanikuühendused ja kogukonnad osutada saaksid.

Lisaks luuakse veebikeskkond, kuhu kogutakse teavet ja näiteid avalike teenuste üleandmise kohta ning mis saab olema avalike teenuste üleandmisega seotud teemade ristumispunkt. Samuti hakatakse kodanikeühendusi ja omavalitsusi edaspidi nõustama teenuse üleandmise protsessis.

Lähemalt sellest projektist Hea Kodaniku järgmises numbris, seni saab infot www.ngo.ee/seitse ja projektijuht Geroli Peedult (geroli@minueesti.ee).

Valik ideid, mis mullustel mõttetalgutel välja käidi

- **Mobiilne omavalitsus** – buss, mis sõidab mööda maakonda ning kus saab kasutada panga, posti ja KOV-teenuseid. Liikumisgraafik on näha veebikaardilt, vajadusel sõidab kaasa ettevõtlusnõustaja, sotsiaaltöötaja või keegi teine.
- **E-koduõpe** – pensionile jäänud õpetajad annavad järeлайтამისტუნდე. Skype'i vahendusel saab korraldada virtuaaltunde mitmele õpilasele korraga.
- **Raskustes perede aitamine** – veebilehe kaudu on võimalik levitada infot vajadustest ja võimalustest. Näiteks jääb kellelgi üle ehitusmaterjali või on see väikese defektiga ja visataks minema, kuigi seda saaks teisel kasutada.
- **Transporditeenus** – maale sõites pakkuda abi neile, kes transporti vajavad. Luua tuleks tellimiskeskus, kuhu kogutakse sõidusooovid, ja need, kes valmis teenust osutama, saaks selleks kompensatsiooni.
- **Infrastruktuuri tugi** – veebipõhises süsteemis saab teha ettepanekuid infrasüsteemi arendamiseks või probleemide kohta, nt teed, internet, elekter, telefon, pood, bussiliiklus, arstiabi, ja reaalaajas jälgida probleemide lahendamist. Samuti saaksid inimesed ühineda ja lihtsamaid probleeme ise lahendada.
- **Koostöökeskkond** – teenus, mille vahendusel saaksid paikkondade MTÜd ühineda näiteks raamatupidamisteenuse ostmiseks, ruumide rentimiseks vms.
- **Volikogu liikmete töö jälgimine** – keskkond, mis pakub ülevaadet volikogu liikmete kõikidest otsustest, seisukohtadest, algatatud eelnõudest ja muust tegevusest.

suurem kui asi väärt,” arwab Viljandimaa Suure-Jaani valla Kuhjare külanem Romeo Mukk. Nende kant on näinud pea kõike eespool kirjeldatud, kaasa arvatud nelja omavalitsuse liitumise üheks suurvallaks, aga – “ei saa öelda, et elu oleks nüüd halvemaks läinud”.

Jah, ebamugavam on muidugi, kui alati omal kohal seisva maapoe asemel tuleb

sisseoste teha küla väisavast kauplusbusist, ent samas on sellega sõitev omakandimees väga abivalmis ning püüab kõigi soovidega arvestada. “Eks me ju oma käitumisega paneme ise paika, mis asjad meil on – kui ikka postkontoris ei käi, vaid kasutame seda teenust linnas või kodus internetis, siis pannakse kontor kinni ka,” räägib külanem. “Aga lõppeks võib

suurt osa Eestimaast pidada ääremaaks! See sõltub eelkõige inimestest. Kui nad on tegusad ja tahavad küla arendada, siis saadakse sellega ka üheskoos hakkama.”

Valdade liitumisest on seejuures niipalju kasu olnud, et tänu ühisele suuremale eelarvele saab teha ka rohkem investeringuid elu parandamiseks. Et investeringud pelgalt valla keskusse ei koonduks, lepiti kokku põhjalikus liitumisleppes, mida arutati eelnevalt ka kõigi omavalitsuste elanikega.

Vähem külajutte

Siiski tunnistavad ka optimistlikumad külaaktivistid, et traditsiooniliste kohtumispaikade nagu maapoed või postkontorid sulgemine toob kaasa argisuhtluse vähenemise külas. Seda just niisuguste inimeste vahel, kes külaseltsi või huvialaringide tegevuses kaasa ei löö.

Nii ka Viitinas, mida muide seob Kuhjarega külaliikumise Kodukant välja antav aasta küla tiitel – mulgid said selle 2007. aastal, võrokeseid mullu. Ent Aive Leppik tõdeb, et kui ka külaklatš selle tõttu ehk kannatab, siis asjalikud plaanid saavad ikkagi tehtud ning küla elu seisma ei jää.

Nende juures näiteks korraldavad mehed laiematki tuntust saavutanud kuuritsapüügi- ja autokrossivõistlusi, korda on tehtud seltsimaja, laululava ja jahionn ning pärast järveäärse võsa maharaiumist avaneb nüüd veesilmale kaunis vaade. Valla jaanipeod toimuvad alati Viitinas, iga-aastaseks traditsiooniks on ka talgud.

Mullusest Minu Eesti mõttetalgute ideepangast pole küll Viitina nime mõtet otsida, ent seda paljalt seepärast, et külanem ei viitsinud registreerimise ja muu paberitööga jännata. Viitina rahvas alustas oma päeva pargi koristamisega ning selle järel peeti järve ääres nii umbes neljakümnekesi ka mõttetalgud maha, nii et vallavanem veel imestas, et rahvast on

rohkem kui vallakeskuses Rõuges.

Ning kui külaprobleemidest räägiti, siis mitte sellest, et üks või teine asutus on kinni pandud. Hoopis olulisem tundus arutelu näiteks selle üle, et külla oleks vaja teeviitu või siis, et mida hakata peale lagunema kippuvate vanade majadega.

“Maainimene on selline, et ta ehmu, kui kuuleb, et midagi tuttavat muutub või kaob ära,” arutleb Aive Leppik. “Aga ta on vintske ja visa ning saab hakkama. Eriti vanem generatsioon.”

Innustav sulgemine

Mõnigi kord on just sulgemised külarahvast tihedamalt liitnud ja tegudele ärgitanud. Lääne-Virumaal Kadrinas elav ajakirjanik Rein Sikk tunnistab, et nende saunaklubi sündis tänu vallavalitsuse otsusele kohalik saun sulgeda. Täna on klubist saanud üks Kadrina visiitkaarte ja ilmselt tuntumaid saunu Eestis üldse, kus käivad rahvale aru andmas ministrid ning kus otsustatakse suur hulk kohalike küsimusi.

Ka samas maakonnas asuvas Venevere külas sündis haridus- ja kultuuriselt vajadusest võidelda algkooli sulgemise vastu. Kool pandi siiski kinni, aga selts jäi ning on sestpeale koostanud ja ellu viinud küla arengukava. Muu hulgas rajanud näiteks Avijõe kaldale kena paisjärve, korda teinud pargi, võrkpalliplatsi ja külakiige (täpsemalt isegi kaks, sest esimene kulus suurest kasutamisest juba läbi). Endisse koolimajja muretseti jõumasinaid, piljardi- ja pingpongilauad ning muusikariistad.

Kultuurielu on Veneveres ägedam kui mõneski suuremas kohas – tegutseb käsitööring, harrastusteater, mälumängusari, ansambel, toimuvad tantsukursused. Hea Kodaniku telefonikõne tabab seltsi eestvedajat Eerik Lumistet, kui ta ajab parajasti PRIAs asju. “Vaja järjekordne miljon külasse tuua,” muigab

Külaseltsid võtavad postkontoreid üle

Vastusena maapostkontorite sulgemisele on esimesed külaseltsid Eesti Postilt frantsiisilepinguga postipunkti pidamise üle võtnud.

Otsa tegi mullu suvel lahti Rõude külaselts Läänemaal. Kui sealne postkontor 2008. aasta augustis suleti, pahasid kohalikud, nagu enamikus teisteski paikades, sest lähima postipunktini jäi 12 kilomeetrit – suhteliselt tühine maa autoomanikele, ent üsna ületamatu, kui tuleb sõltuda bussigraafikutest.

Nii pommitas külaselts Eesti Posti kirjadega, et lahendus leida, ja kui postiasutus viimaks vastas, hakatigi koos otsima võimalust kontor avada.

Külaseltsi hallatav kontor asub oma endises hoones, mis nüüd tegutseb ka seltsimajana. “Kui kontor suleti, siis pastakas, mis oli laua küljes kinni, jäi sinna tupp. Naersime, et Eesti Post kinkis meile pastaka ja sellega ka laua,” rääkis külaseltsi esimees Ants Maripuu avamispäeval kohalikule lehele. Sama laud ja pastakas on kasutusel uueski postkontoris, kus saab enam-vähem samu teenuseid, mis varem. Ühe erinevusena on aga sigarettide ja kommide asemel riivilitel kohalik käsitöö.

Kui Eesti Televisiooni saade “Sõida maale!” rõudelaste ettevõtmist kajastas, sai sellest innustust ka Raplamaa Valgu külaselts, kes avas oma postkontori mullu detsembris. Kokku on Eesti Postil praegu paarkümmend frantsiisilepinguga tegutsevat kontorit, neist enamikku peavad üleval küll kohalikud äriühingud.

mees ja palub hiljem uuesti helistada.

Ägedalt koondus rahvas ka kaupluse ja postipunkti sulgemise vastu, kogudes üle saja allkirja – ent ikkagi edutult. Mõlemad sulgemisotsused tulid tunamullu ootamatult ning külaelanikud kahetsevad, et neist varem ei teadnud: oleks kas või poe majandusraskustest rohkem räägitud, oleks sealt rohkem sisseostegi tehtud.

Nüüd üritatakse poe kinni pannud ketilt kauplusehoone kätte saada – kui poleks kallist rendihinda, leitaks ilmselt ka poele pidaja. Kauplusebuss seda siiski ei asenda. Juba ootamine pole külmade ilmadega meeldiv, rääkimata sellest, et kogu nädala kraam tuleb korraga ära osta.

“Mida vähemaks külas elutähtsaid asutusi jääb, seda vähem on kasu ka meie pingutustest külaelu edendamaks,” ütleb seltsijuht ja näeb, et inimesed käi-

vad seetõttu üha vähem kodust väljas. Vanad sissetallatud rajad on juba üsna kitsukeseks muutunud.

Pärnumaa Soometsa külaseltsi aktivist Krista Habakukk tõdeb, et teenuste osutamise valmidus külaseltside poolt jätab veel soovida. Nemat korraldavad ühiselt prügivedu, millest on juttu ka selle ajakirja lehekülgedel 10-11. Selle kõrval toimib muidugi ka omaalgatuslik üksteise aitamine – autoga poes käies tuuakse vajadusel ka tuttavatele kraam kohale või siis jagatakse ära, kes millal ka naabrite lapsed kooli sõidutab.

“Sõltub sellest, kui palju ollakse harjutud koostööd tegema ja kui terav vajadus on,” ütleb ta. Ilmselt ei ole masu ikkagi veel nii tõsine, et tuntaks vajadust ühistegevust korraldama hakata sellistes küsimustes. Seni katsutakse ikka rohkem igauks ise hakkama saada.”

Soosepa revolutsioon

EMSLi nõukogu liige ja blogi Memokraat asutaja **DANIEL VAARIK** vaatab suurlinna tagamaid ja uuselamurajoone, kuid ei leia seal ootuspärast kipsplaa-di tuhmi kõla, masendust ja kurbust. Ta näeb hoopis võimalust kodanikuühiskonna vaikivaks revolutsiooniks.

Oleme harjunud kuulma, et põllupealsetes uusrajoonides lähevad asjad kella kuue suunas. Noored pered on seal laenuhõlm, ehituskvaliteet on kehv, kanalisatsiooni pole, haljastust ka mitte, selle kõige tulemusel on majade hind radikaalselt kukkunud. Rääkimata transpordiprobleemidest ja sellest, et politsei ei ole ilmselt isegi su tänava nime kuulnud ega oska vajadusel appi tulla.

Ometi on võimalik, et 1990. ja 2000. aastate massiline uusrajoonidesse kolimine sisaldab endas ka midagi head. Näiteks on võimalik, et just seal sünnivad soodsad tingimused kodanikuühiskonna edasiseks arenguks. Inimeste ees on ühised ja suured probleemid ning kõige kergem või isegi ainus võimalus on need koos lahendada. Muud lihtsalt ei jää üle.

Uusrajoonid Lasnamäest hoolivamad

Kui see on nii, siis hakkab uusrajoonides arenema natuke hoolivam kooselamise kultuur kui näiteks Lasnamäel või Annelinnas. Kui see on nii, siis peaks sellele olema kaugem mõju vähemalt mõne tuhande inimese valikutele ning see hakkab vähehaaval mõju avaldama ka näiteks poliitikas. Kui see on tõesti nii, siis peaksime lähema 5-10 aasta jooksul nägema

uusrajoonidest välja kasvamas natuke teistmoodi mõtlemaid kodanikuaktiviste ja miks mitte ka poliitikuid.

Idee kontrollimiseks võtsin ühendust paari tuttavaga, kes elavad “põllu peal”, ja uurisin üle. “Meil naabritel käib usin koostöö kõiges – lapsehoiuteenuseni kuni muruniidukite laenutamiseni,” ütles üks. “Ja meie veame üksteise lapsi ja valvame neid, kui kedagi kodus pole,” ütles teine.

Ühel juhul oli kamba peale tee ära asfaltteeritud, naabrivalve üles seatud. Paljusid töid telliti omaenda küla töötutelt, et nende peresid toetada.

Teisel juhul aidati erinevate töödega üksteist, näiteks tuldi appi kaevama ning “küla muttidel käivat pidevat istikuvahetus”. Mida rohkem inimesed mõtlema jäid, seda rohkem leidsid nad sotsiaalse kapitali toimimise näiteid.

Kui teile tundub, et toodud näited on väheolulised, siis võib-olla olete üks neist, kes arvab, et iga revolutsioon toimub alati pauguga ja kõik muu on tühi-tähi. Tegelikult see nii pole.

Enamik revolutsioone on hiilivad ja kuigi vahel käib küll pauk, siis ikka alles pärast seda, kui on toimunud suur hulk sammusammulisi ettevalmistavaid protsesse.

Tõsi, on palju põhjusi näha valglinnas-

tumise varjukülgi. Imelikesse põllupealsetesse rajoonidesse on juba aastakümneid kolitud USAs ja muudiski maailma kohtades ning me näeme teiste pealt õppides, et mõju on sellel nähtusel suur, kuid ühiskonna sotsiaalsele struktuurile pole see alati kasuks tulnud. Uuskommuunidesse kolitakse kokku lukustatud värava taha omasugustega marineerima ja tulemuseks on meeleheitel koduperenaised.

Meeleheitel koduperenaised

Rääkimata neist pehme võimuga lämmatavatest USA äärelinna emadest, kelle vastu protestisid juba 1950ndatel nende enda pojad ja hiljem ka tütreid – trauma, mille lahtimõtestamisega tegeles näiteks film “Lendas üle käopesa” ja miks mitte ka näiteks “Süütud enesetapud”.

Jah, loomulikult oleksin ma võinud veel pikemaltki kirjutada, kuidas valglinnas-tumine on kole ja halb asi, sest miinuseid leiab selles palju. Kuid ükski asi pole ainult halb, inimene võib üllatada oma leidlikkusega rasketes oludes ja ma ei imestaks, kui valglinnastujad toovad oma kogemused uuel aastakümnel ühe tugevamalt meie kõigini, ning ma väga loodan, et see saab olema väga kasulik. Ma usun, et nad saavad hakkama.

Kes on

Eesti vabatahtlik tegelikult?

Teame hästi, et vabatahtlik on keegi, kes panustab oma aega ja head tahet teise hüvanguks. Nende tegevus annab üle protsendi SKPst, on poliitikauuringute keskuse PRAXIS analüütik ning vabatahtliku tegevuse nõukoja liige JON ENDER välja arvutanud. Lisaks annab ta ülevaate sellest, mis neid isetuid inimesi motiveerib.

Vabatahtlikel ja kodanikuaktiivsusel on olnud põhjanev roll Eesti iseseisvumisel ja selle taastamisel, nüüd aga tehakse vabatahtlike abiga korda külasid ja looduskaitsealasid, pakutakse füüsilist ja psühholoogilist tuge abivajajatele, korraldatakse kultuuri- ja spordiüritusi ning palju muud. Vabatahtlikud muudavad Eestit paremaks, nad teevad ära selle, milleks riigi ja kohalike omavalitsuste eelarvetes pole võimalusi leitud.

Ilma tasu ootamata panustaja tähelepanu ja hoolivus ulatub kaugemale pere-, lähedaste ja sõprade ringist, ta ujub ühiskonnas nagu kala vees ja teab et “heade tegude panka investeerides” on võimalik tilk tilga haaval ka kaljusse suur auk teha ja tunnel ehitada. Möödunud aastal tuli välja, et kõige harilikumat tõugu vabatahtlikud, kes ootavad huvitavaid pakumisi ja võimalusi, moodustavad 23% Eesti elanikest (Ender, Mänd, Möller 2009).

Isehakkajatest ja organisaatoritest regulaarselt tegutsevaid vabatahtlikke on Eestis 5%, eriti pühendunud ja osakoormusega vabatahtlikku tööd teeb umbes 2% elanikest. Kõik eelnimetatud reageerivad

nimele “vabatahtlik”, lisaks neile tunneb 17% elanikest ennast ära, kui näidata neile tegevuste nimekirja, millega vabatahtlikud hõivatud on.

Vabatahtlike elu on rikkalikum kui mittevabatahtlikel, sest nende suhtlusing, kuhu kuulutakse, on laiem, saab ennast arendada ja huvitavate inimestega kasulikult aega veeta. Vabatahtlikud leiavad viisi, kuidas teha igapäevakohustuste raames midagi vabast tahtest ja tasu saamata ühiskonna, keskkonna või majanduse heaks.

Mida riik ei jõua teha

Koristustalgutele saab minna koos abikaasa ja lastega, õpingute ajal on võimalik omandada samas valdkonnas praktiline kogemus, töökaaslastega võib võtta vabapäeva näiteks rabasse laudtee ehitamiseks, head nõu suurte ideede elluviimiseks saab tipp-spetsialist jagada ka lõunapausi ajal. Oma energiat, teadmisi või oskusi saab vabatahtlik panustada igal ajal ja igast asendist.

Vabatahtlike roll Eestis on ja on olnud põhjanev. Eesti alustala on alates

rahvuslikust ärkamisest 19. sajandi lõpul olnud inimeste tugev enesemääratlemise ja oma riigi tahe. Iseseisvumisele aitasid kultuuriinimesed suurel määral kaasa vabatahtlikult, arendades eesti keelt, kirjandust, muusikat ja teatrit. Nii sündis näiteks Vanemuise selts, mis korraldas Eesti esimese laulupeo 1869. aastal ja millel on siiani tähtis koht eestlase identiteedis. Eesti taasiseseisvumises oli tähtis roll laulval revolutsioonil, kus sajad tuhanded inimesed tulid vabatahtlikult Eestit vabaks laulma. Omaette fenomen on Balti kett, kus kaks miljonit eestlast, lätlast ja leedulast hoidis vabatahtlikult käest kinni ja laulis ühist hümnit “Ärgake Baltimaad!”.

Aastal 2010 tegelevad vabatahtlikud sellega, millega riigiasutused ja omavalitsused ei jõua tegelda. Kui poleks vabatahtlikke, jääks väikestes omavalitsustes nii mõnedki pargid või majad korda tegemata, kogukonda liitvad üritused toimumata. Ka sotsiaalteenuseid, nagu psühholoogilist abi pere- või tööprobleemide korral, osutatakse Eestis vabatahtlike abiga.

Praegusel eelarvekärbete ajal püütakse avalike teenuste endist taset vabatahtlike abiga säilitada vaatamata sellele, et finantseerimine on vähenenud. No ja nüüd on Minu Eesti talgutega seotu andnud kogu asjale veel vunki juurde. Parimate Eestis kättesaadavate andmete põhjal saab öelda, et vabatahtlikele tuleks muidu aastas pea-aegu sama palju palka maksta, kui suudab kogu mittetulundussektor erinevate projektide ja avalike teenuste osutamise ning muude tegevuste käigus aasta jooksul ära kulutada (üle kolme miljardi krooni).

Ühtlasi moodustab vabatahtlike töö väärtus 1,2% SKPst, kuid see ei sisalda ühiskondlikku kasu, mida vabatahtlikud toodavad. Vabatahtlike abi kasutavad organisatsioonid ütlevad, et vabatahtlik te-

Motivaatorite TOP 10 vabatahtlike jaoks (nende %, kes ütlesid “väga oluline”)

1. tunda ennast vajalikuna – 66%
2. veeta oma aega kasulikult – 64%
3. aidata teisi – 63%
4. võimalus suhelda teiste inimestega – 62%
5. saada oma tegemistest ja saavutustest rahuolu/õnne – 61%
6. võimalus veeta meeldivalt aega teiste inimestega – 60%
7. saada juurde teadmisi/ kogemusi või arenda – 52%
8. saada uusi tutvavaid, luua kontakte – 51%
9. parandada oma võimalusi teha meelepärast tööd – 44%
10. panustada Eesti ühiskonna üldisesse arengusse – 41%

gevus a) muudab inimesi hoolivamaks, b) on üks osa elukestvast õppest, arendades inimese teadmisi ja oskusi, c) aitab leida uut laadi tööd, sest on võimalik kõigepealt uut tegevust katsetada vabatahtlikuna, ilma et peaks täitma suuri nõudmisi ja tekiks oht ebaõnnestuda nagu uuel palgatööl.

Sotsiaalne kapital

Samuti suurendab vabatahtlik tegevus siduvat sotsiaalset kapitali, suhtlusringkondi, kuhu kuulutakse; töö kaotanutel aitab säilitada motivatsiooni ja hoiab oskused värskena uue töö leidmise ajal. See tähendab, et ühiskonnas on rohkem õnnelikke, igakülgset haritud inimesi, kes on tööl motiveeritud ja jõuavad palju, neil jääb aega ka töö kõrvalt Eesti riiki arendada.

See omakorda tähendab (ja seda kinnitavad ka uuringud), et vabatahtlikud on tervemad, neil on vähem ärevust ja depressiooni, parem enesehinnang, tugevam immuunsüsteem, mistõttu nad elavad kauem. Seega mõjub vabatahtlik tegevus nagu rahva vaimse tervise meede ja sellel saaks vabalt olla roll "Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020" ja "Rahvastiku poliitika alused 2009–2013" elluviimisel. See aga eeldab, et vabatahtlikega ümberkäimine on professionaalne ning otsib tasakaalu vabatahtlike ja organisatsiooni huvidele vastamise vahel. Kui vabatahtlikud on motiveeritud, siis on kasu sellest suurem nii neile endile kui ühiskonnale.

Kust tuleb motivatsioon?

Organisatsioonid, kuhu vabatahtlikud soovivad kindlasti ka edaspidi panustada, eristuvad teistest selle poolest, et pakuvad vabatahtlikule erinevaid võimalusi, mille vahel valida. Meelepärase ja jõukohase tegevuse valimine on üks olulisi eeldusi vabatahtliku motiveerimiseks. Teine väga oluline tegevus on vabatahtlike juhendamine, suunamine ja vajadusel spetsiaalne koolitamine, mis aitab kaasa nende teadmiste ja oskuste arengule ning annab väärtusliku kogemuse – vabatahtlikust tegevusest saab kujundada vabatahtliku jaoks elukestva õppe osa.

Kolmas oluline tegevus on vabatahtliku panuse väärtustamine, siiras kiitmine ja tunnustamine, sest see annab talle indu juurde. Kes meist ei tahaks enda kohta häid sõnu kuulda?

Neljas aspekt on vabatahtliku tegevusega kaasnevate kulude katmine. Et vabatahtlik panustab oma väärtuslikku vaba aega ja energiat, siis ei saa oodata, et ta katab lisaks ka kaasnevad transpordi, ööbimise, toitlustuse vm kulud ning ostab endale vajalikud töövahendid.

Et vabatahtlike panuse kandepinda suurendada, on oluline ka organisatsiooni olulisemaid tegevusi avalikkusele tutvustada. Vabatahtlikke tõmbavad organisatsioonid, mis on avalikkuses nähtavad, hea mainega ja mida võetakse tõsiselt oma valdkonna riiklike ja kohalike otsuste kujundamisel.

Põhjused, miks inimesed tulevad vabatahtlikuks, on erinevad, aga nende põhilisi ajendeid välja selgitades on võimalik pakkuda vabatahtlikele väga väärtuslikku kogemust. Eneseharimissoovist ajendatud vabatahtliku motivatsioon on kõrge vaid siis, kui talle pakutakse õpirotsessi. Suhtlemisalti inimese huvi hoiab üleval võimalus sümpaatsete inimestega koos kasulikult aega veeta, omaette tegutsedes ei pruugi ta nii motiveeritud olla. Need on vaid mõned näited, millega on vaja arvestada, et vabatahtlike motivatsiooni hoida.

Kasutatud kirjandus

Ender, Mänd, Möller, Surva – *Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2008*, Poliitikauuringute Keskus PRAXIS, TNS EMOR

Ender, Mänd, Möller – *Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2009*, Poliitikauuringute Keskus PRAXIS, TNS EMOR

Kim, Joongbaeck, Musick, Marc (2005) – *Perceptions of Volunteering Efficacy and Their Effects on Mental Health*, American Sociological Association aastakoosolekul esitletud artikkel, Marriott Hotel, Loews Philadelphia Hotel, Philadelphia

Laido, Ender, Meldre (2009) – *Suutlik sektor*, EMSL

Lum, Lighfoot (2005) – "The Effects of Volunteering on the Physical and Mental Health of Older People" *Research on Aging*, Vol. 27, No. 1, 31-55

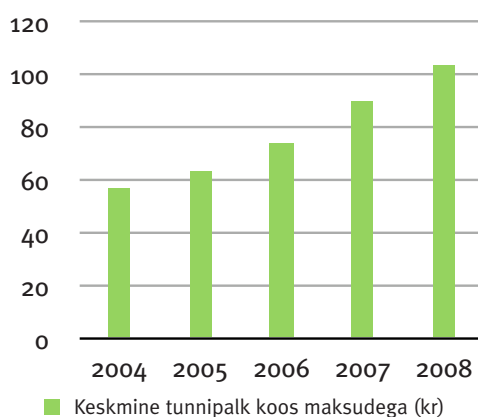
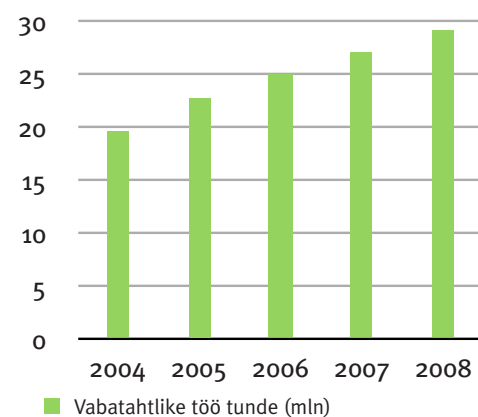
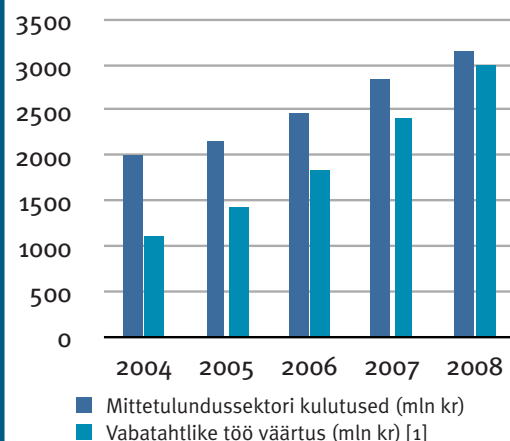
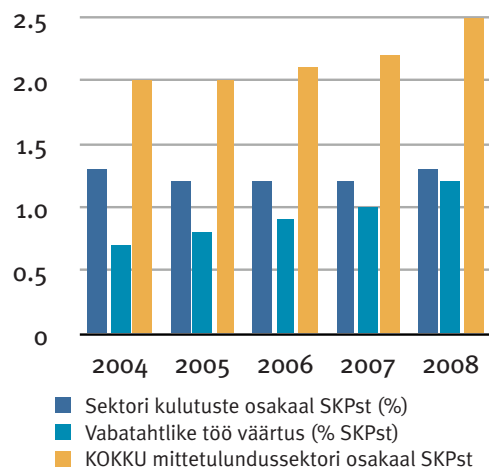
Uudelepp, Uus, Ender, Tatar, Sootla (2009) – *Kohaliku omavalitsuse üksuste avalike teenuste lepinguline delegeerimine kodanikeühendustele*, Poliitikauuringute Keskus PRAXIS

Graafikute andmed

Statistikaamet, autori arvutused.

[1] Arvutus parimate kättesaadavate andmete põhjal, mis põhineb keskmisel vabatahtlike tundide arvu organisatsiooni kohta 2004-2006 ja keskmisel tunnitasel tööturul.

Mittetulundussektori majanduslik väärtus

“Teeme ära 2010” tuleb üle-eestiline talgupäev 1. mail. **ANNELI OHVRIL** korraldusmeeskonnast soovib esmalt pead tööle panna, et mõelda, mida sinu kodukohas sel päeval talgutega korda saata. Ning seejärel seada musklid ja vaim töötegemiseks valmis.

Tänavune Teeme ära

Asju, mida oleks vaja ära teha ja mis inimestele korda lähevad, on Eesti eri paigus väga erinevaid. Seetõttu ei valinud “Teeme ära” organisatorid tänavuseks üht kindlat teemat, vaid pöördusid talgute kui traditsioonilise koostegutsemise vormi poole.

Üle-eestiline talgupäev 1. mail saabki koosnema paljudest väiksematest talgutest, mida korraldavad need, kel vaja midagi ühiselt ära teha. Erinevalt eelmistest aastatest ei toimu nii palju keskset koordineerimist, sest küllap teab iga kogukond, küla, linnaosa või kodanikuühendus ise, mis neile kõige olulisem ja kuidas seda teha.

Ühine tuleb talgupäeva kommunikatsioon, talgutete registreerimise veebileht ja talgujuhtide omavaheline kogemuste vahetus.

Talgupäeval ühiseks tegemiseks sobib nii töö, millest näiteks seni pole oma jõud üle käinud, kui ka see, mis olnud kogukonnas iga-aastane traditsioon. Talgute korras saab prügiseks muutunud kohad ära koristada, külaseltsi maja korda teha või midagi ehitada, koledaid varemeid lammutada, võsa lõikuda või metsa istutada, muinsuskaitse mälestisi korrastada ja palju muud. Kindlasti on teretulnud ka mõttetalgud, nagu eelmisel aastal.

Talguteks on ruumi nii linnas kui maal.

Et kivikõrbeski saab ühiselt ümbruskonda parandada, näitas ühe “Teeme ära 2009” idee elluviimine - Lasnamäe rohestamine, kui paari tunniga istutati hallide kõrgmajade vahele sadu puid.

Talgukohtade registreerimiseks luuakse märtsi alguseks veebileht, kus iga talgukorraldaja saab kirjeldada, mis tööd ja kuskohas tegema hakatakse, palju talgulisi ta ootab, mida kaasa võtta ja ka seda, mille poolest see paik eriline on. “Talgupäev on hea võimalus kutsuda teisi appi vajalike asjade tegemiseks, aga seejuures tutvustada ka oma kodukanti või organisatsiooni ja teistele näitamist väärt

tuleb talgupäevana

Karl-Kristjan Nigesen

tegevusi,” teab külaliikumise Kodukant eestvedaja Kai Krabo. Kodukandi külaseltsid on sel päeval kindlasti ühed talgute korraldajad.

Kuni märtsini saab igaüks mõelda, kas soov on ise talgud organiseerida või hiljem talgukohtade vahel valides kellelegi appi minna.

Peale talgute registreerimist algab märtsi teises pooles talguliste kirja panemine. Veebilehel saavad kõik inimesed valida meelepärase talgukohta, olgu siis asukohta, töö iseloomu või muu tunnuse järgi.

Talgupäev toimub erinevate organisatsioonide koostöona: Riigimetsa Majandamise Keskus, Eestimaa Looduse Fond, külaliikumine Kodukant, Eesti Muinsuskaitse Ümarlaud, EMSL ja kodanikualgatus “Teeme ära! Minu Eesti”.

Talgud Eesti talukultuuris

- Talgustest tuli varakult teada anda.
- Talgud olid oluline lävimiskoht noortele, seal visati silma ja valiti sala-mahti endale tulevast.
- Vajalikud tööriistad võttis iga talguline harilikult kodust kaasa.
- Talgutöö kestis tavaliselt ühe päeva, sagedamini piirdus ainult ühe või kahe söögivahega või isegi 2 - 3 tunniga. Üle ühe päeva kestsid ainult veotalgud, kui teekonda ei jõutud ühe päevaga ära käia.
- Söögid olid talgute puhul tavaliselt paremad, sest peale söögi-joogi ja lõbustuse talgulised muud tasu ei saanud. Talgute puhul pruuliti õlut.
- Tants ja ringmängud olid alati talgute lõpetajaks.

Siim Männik

Konverents kui kunstiteos

EMSLi kauaaegne konverentside korraldaja **ELINA KIVINUKK** vaatleb loomisel olulisi põhimõtteid ja uurib, kuidas neid on võimalik konverentsi läbiviimisel arvestada.

Ma ei hakka küsima, millal te viimati käisite ägedal kunstinäitusel või läksite eelarvamusteta mõnele kaasaegsele *performance'*le. Kui me pole harjunud mingit kunstivormi jälgima ja seda mõistma, tundub see pigem hirmutav ja veider, kui mitte koguni igav. Tundub, et konverentsidega on üsna samamoodi.

Kui mõnel juba viibitud, kerkivad sõna "konverents" kuuldes silme ette üsna kangestavad pildid: suur saal, tihedad toolid, rohkema või vähema arvu inimestega, kirjud Powerpoint-esitlused, teinekord

ka kehvapoolsed ettekanded.

Ise mitu aastat konverentside korraldamisega kokku puutunud, olen järjest enam veendunud, et konverents on loomine ja kõige suuremaks läbikukkumiseks saab see, kui tahad teha üritust, mis sarnaneks eelmiste konverentsidega, kus käinud oled. Ma arvan, et üks suuremaid komistuskive konverentsi õnnestumisel on see, kui seda tehakse vanast rasvast ja n-ö sunnist, et tuleb teha.

Teiselt poolt on see muidugi maru oluline, et mingeid asju tehakse jälle – võtke või tantsupidu. Teame, et see tuleb iga

viie aasta tagant; tantsijad teavad, et tuleb lõõskava päikese käes proovi teha; publik teab, et tuleb endale ja sugulastele piletid osta. Tundub, nagu oleks kõik samamoodi kui ennevanasti. aga midagi oleks nagu teistmoodi. Oluline on see uus hingamine üles leida. Leida asjalik eesmärk, mis aitaks uue sammu edasi teha, tooks mingit muutuse, uusi tuuli. EMSLgi on korraldanud kodanikuühiskonna konverentsi juba kuus korda ja mõnes mõttes ka ju sunnist, et alati on tehtud. Siin vaatamegi, kuidas meie oma konverentsidel püüame ikka värskust hoida.

Kodanikuks kasvamine konfliktist arenguni

Konverentsi vaatleja, riigikogulane **EVELYN SEPP** annab ülevaate enim meelde jäänust.

Kas pole kummaline, kui tihti täidab Eesti avalikku ruumi kuri konkurents selle õige kodaniku leidmiseks. On see Üks õige ja need Teised valed. Rohkem kui korra on selles avalikus ruumis kõlanud ka valulikul krigisev hüüatus, et jäägu ühed või teised oma liistude juurde. Peale kultuuritegelaste ja riigikohtunike on teisigi, kelle kriitilised noodid kedagi häirivad.

Kui midagi on Eestis kui kodanikuühiskonnas viimase paari aasta jooksul muutuma hakanud, siis on see tõusnud nõudlikkus ümbritseva suhtes. Seda on valjuhäälselt viimasel ajal ilmutatud märksa rohkemgi kui nõudlikkust iseenda vastu. Aga küllap on see asjade loomulik kulg või paratamatu etapp teadliku, enesekriitilise, kuid avatud kodaniku kasvamisel.

Nõudlikkus ja teadlikkus ei ole aga sugugi sünonüümid ja nii võib sellisel konfliktil olla mitte puhastav, vaid hävitav mõju. Mitmekülgus ja usaldus on midagi, mida Eestis täna nappib, kuid mis ei kipu iseenesest tulema.

Rahast ajani, aga mida veel!?

Kodanikuühenduste konverentsil näidati ka lustlikke videoülevõtteid sellest, mida arvavad inimesed Eestimaa südames kodanikuks kasvamisest ja olemisest. Üks neist hinnangutest kõlas umbes nii: “Kodanikuks

olemine on väga kallis ja minul on väike palk ja mina väga ei saa seda endale lubada.” No olgu pealegi. Asi ei ole küll rahas – aga ajas.

Teisel konverentsi videoesinejal oligi ajarahas suhtele tohutult sümpaatne ja mõtlema panev seletus. “Kui seni väärtustasid inimesed edu, raha teenimist ja selle järgi hinnati ka teisi, siis nüüd hinnatakse inimesi selle järgi, palju neil on aega. Iseendale, perele, kogukonnale,” ütles ta. Ehk siis – varasta inimeselt aeg ja nad on liiga hõivatud, et olla head kodanikud ...

Majanduskriis ei alanud mitte siis, kui Ameerika pangad kokku kukkusid, vaid kui inimesed said aru, et senine igapäevane tegetsemine ei tee neid õnnelikuks. Rõõmuta majanduse olukorras, mis võib ju veel pikalt kesta, tuleb kõigepealt õppida hingama – nii ükski kui ühiskonnana. Siis tuleb ehk meelde ka see erutav tunne, mis tähendab, et meie ümber on piisavalt värsket õhku.

Lisaks kõiki erinevaid ja sarnaseid väärtustava keskkonna hoidmisele soovitan järgmisel konverentsil seega õppida ka loova hingamise tehnikaid.

Evelyn Sepa pikemaid muljeid konverentsist loe Hea Kodaniku ajaveebist www.ngo.ee/blog.

Ole ideedeks valmis

Oleme EMSLi rahvaga nagu antennid uute konverentsiideede otsinguil. Kui ise osaleme mõnel põneval konverentsil, jagame üksteisega mõtteid, mida meie konverentsile sealt võtta. Paneme silma peale headele moderaatoritele. Flirdime toredate esinejatega.

Kodanikuhariduse konverentsil olid meil vahelalaks mõned teatristseenid. Kust see mõte tuli? Veidi ilustades võib öelda, et Jumal andis. Käisin kevadel Londonis Hillsongi kirikus ja see on koht, kus lisaks kristliku sõnumi levitamisele

Kodanikuks kasvamise juur on elukestev õpe. Eestis kipub see mitmel põhjusel tihti sõnakõlksuks jääma, aga kodanikuks olemise kooli või ka heaks inimeseks olemise õpetust vajab siiski igaüks. Üleolekuta ja enesekriitiliselt.

Videointervjuus kõnelenud Tai rahvusvahelise kooli juht Virchai Techavijit andis kokkuvõtte elukestvast väetamisest, kasvamisest ja harimisest. Ta pakkus kuus põhiväärtust, mis võiksid sobida nii kooli, mõne organisatsiooni kui igaühe individuaalseks, eluaegse iseõppimise teenäitajaks:

- **RAHVUSVAHELISUS** – mittediskrimineerimine ja mõte, et erinevad on alati ka sarnased;
- **DEMOKRAATIA** – õpi heaks kuulajaks;
- **KESKKONNATEADLIKKUS** – isekas olemine on taunitav;
- **SEIKLUSLIKKUS** – kohustuslik mugavustsoonist väljatulek;
- **EESTVEDAMINE** – olla heaks eeskujuks olemise rollimudel;
- **TEENISTUSES OLEMINE** – õpi ennast allutama ja kedagi või midagi teenima.

Muusik ja kirjanik Jaan Pehk võttis vaatlejana konverentsi kokku lüürilisteks muusikalis-luulelisteks väikevormideks.

MUUNDUV MEEDIA

kukkusin libedaga pikali
 ajaleht kirjutas et mind mõrvati
 sõbra lapsega mind koos nähti
 ajaleht kirjutas et pedofiil
 morni näoga marketist ma väljusin
 ajaleht kirjutas et vargus ei õnnestund
 keegi tänaval müksas mind
 ajaleht kirjutas et hoopis mina ta läbi peksin

loo loo loo
 siit saab hea loo
 sõida kohale
 see on sinu töö

ajakirjanik

pikk prillidega fotograaf jälitas mind ja mu naist
 internetis kirjutas et leidsin armastuse
 polikliinikust ma mööda kondisin
 internetis kirjutas et ilmselt on mul aids
 metsas marjul seenel käisin üksinda
 internetis kirjutas et miskit varjan ma
 hääletaja peale võtsin ka
 internetis kirjutas et oodata on uut teadmata kadunut

loe loe loe
 loe ennast täis kui siga
 loe loe loe
 loe loe loe

viiakse teenistust ka korralduslikus mõttes huvitavalt läbi (kas olete olnud jumalateenistusel, mille algusosa sarnaneb rock-kontserdiga?). Tol korral oli tavalise jutluse osa tõstetud kohvikukonteksti: “Mõtlesime, et ei peagi jutlust, vaid teeme väikse vestluse kohvikus.” Seepeale toodi lavale laud ja toolid ja taustaks näidati linnavaadet, justnagu kõnelejad istuks tõesti mõnes katusekohvikus ja räägiks Jumalast. Sellest tekkis minul mõte, et miks mitte tõsta arutelud kodanikusolemise teemal erinevatesse keskkondadesse. Ega siis konverents ole ainuke koht, kus kodanikuharidusest räägitakse. Võiks tuua lavale erinevad stseenid meie igapäevaelust, kus võikski kodanikuharidusest rääkimine olla loomulik: näiteks sauna eesruum või kohvik või ilusalong või spordisaal. Kaasasime professionaalsema pilguga dramaturgi ja leiutasime kolm situatsiooni. Ja hoolimata sellest, et need stseenid liiga selged alati ei olnud, oli see

KODANIKUÜHISKOND

kodanikuühiskonnas
 on nõnda tore viibida
 vaatad ringi igal pool sul sõbrad elavad
 kui liinibussiga linnast maale läed
 siis varsti paistab vanaema maja
 kui tallinnas vahel toompeale satud sa
 saad riigikogu eest läbi minna
 see on nii tore et meil on palju häid ja halbu kodanikke
 kui kõik oleks ainult head siis poleks ka midagi parandada
 ooo jaaa

TÖÖ TEGI AHVIST HARIDUSE

ma koolipingis sind näen
 on juustes mul juba hall
 on aastad läinud ja rõõmus on meel
 et haridus oluline on

ma ülikoolis end näen
 on juustes nüüd mul juba hall
 on aastad läinud ja rõõmus on meel
 et haridus oluline on

tantsime rõõmsalt puude all
 eemalt oksa pealt vaatab orav
 meil on senikaua olla nii hea
 kuniks leidub veel tööd

päike sillerdab puude all
 arutame tähtsat küsimust
 ja üheskoos tore on nentida
 töö tegi ahvist hariduse

üks julge samm nii korraldajate kui esinejate jaoks ja tegi kogu konverentsi tempokamaks ja vaheldusrikkamaks.

Vabane harjumuspärasest

Võimalik, et Eestis on EMSL oma konverentsidega olnud vaatlejate-formaadi maaletooja. Enamasti on vaatlejad olnud kaks tarka inimest, kelle roll on olnud tähele panna ettekandeid ja arutelusid konverentsilt ning panna need kokkuvõtvasse ettekandesse konverentsi lõppedes. See annab hea ülevaate, mis sel konverentsil toimunud, aga annab ka suunised edasiseks.

Kuigi see formaat on end alati õigustanud ja vaatlejad on saanud alati head tagasisidet, otsustasime minna teist teed. Mis oleks, kui me kasutaks moodsat infotehnoloogilist lahendust Twitter, kuhu ilmuvad lühikesed säutsud põhiliselt, mida konverentsil räägitakse? Mis oleks,

Mida peaks tegema, et toetada kodanikuks kasvamist? Noppeid konverentsi tagasisidest.

Riik

- Avalikus ruumis korraldama rohkem lastega koosolemise võimalusi
- Pöörama rohkem tähelepanu vanemaharidusele
- Väärtustama ema ja eriti isa rolli
- Toetama haridusprogrammi SINA taolisi projekte
- Selgelt väärtustama, et perekond (ka kaasaegsetes vormides) on toimiva ühiskonna alus.

Kool

- Vähendama õpilaste koormust, vähem kodutööd
- Kehtestama oluliste õppevormidena ajurünnakud, grupitööd, praktilised harjutused
- Vähendama õpilaste arvu klassis
- Õpetaja peab õnnelik olema, tahtma töötada
- Laskma noortel osaleda varivalimistel

Meedia

- Korraldama meediaõpet koolis
- Kodanikuharidust edendav meediakanal
- Rohkem kajastama vabatahtlike tegevusi

Töökohad

- Toetama, et riigiametnikud panustaksid vabatahtlikkusesse töösse
- Vabatahtlik tegevus ei ole tööaja varastamine, vaid organisatsiooni ja töötaja arengu võimalus
- Sisse seadma vabatahtlikule tööle lubamise (sarnaselt doonorlusele)
- Toetama rohelist ettevõtlust

Kodanikeühendused

- Eristama erakondi ja teisi avalikes huvides tegutsevaid MTÜsid ja rahastamisühenduste
- Toetama täiskasvanuharidust riiklikult
- Toetama ning tolereerima mitteformaalset ja vabatahtlikku tegevust

Paides oli konverentsi hädasti vaja

MAIKO KESKÜLA Järvamaa arenduskeskusest vaatab tagasi Paides konverentsi korraldamisele.

Siim Männik

“Lõpuks ometi!” hüüatasin, kuuldes, et kodanikuühenduste konverentsi toimumine laieneb ka mõnedesse maakondadesse. EMSLi konverentsikorraldaja Elina Kivinuki teate peale vastasin talle vist murdosa sekundite jooksul, et Järvamaa kindlasti tahab! Maakondliku arenduskeskuse MTÜ nõustajana olin juba pikka aega selle sündmuse järelle suurt vajadust tundnud, lihtsalt selleks, et kohalikul tasandil rohkem väärtustada MTÜdes tegutsemist. Suurem osa inimesi elab ikka iseendale, teiste abistamiseks ei jätku enam jõudu. Suurem osa omavalitsuste juhtidest ei tea midagi EKAKist või kaasamise heast tavast, kuigi mitmed neist tegutsevad nende vaimus siiski. Ehk siis see, mida me riigi tasandil kodanikuühiskonna heaks oleme saavutanud, pole veel maakondadesse jõudnud, kuigi potentsiaal kodanikuühenduste, omavalitsuste ja ettevõtjate vaheliseks koostööks on just siin kõige suurem. Ma arvan, et ka kõige vajalikum, eriti maapiirkondades elu säilitamiseks.

19. novembril toimus kodanikuhariduse konverents Järvamaal. Viimati tehti midagi sellist siin kümme aastat tagasi. Näitasime ka tänaval videosalvestatud arvamusi inimes-

telt, kellelt küsisime, mis on kodanikuharidus. Vastuseks pakuti nii kodanikuõpetust kui ka algklassiharidust. Eks siingi ole arenguruumi – üks konverentsi põhiesinejatest, psühholoog Ivar Tröner rääkis, et kodanikuhariduse üks olulisematest alustest on vastutustunne, mis saab tekkida vaid inimese reaalsel osalemisel otsustusprotsessis.

Väga hästi töötas see, et olime isiklikult kohale kutsunud nelja valdkonna maakondlikud arvamusi liidrid – noored, MTÜ katusorganisatsioonid, meedia ja kohalikus omavalitsused. Nad moodustasid eraldi grupid ja istusid saali ees laudade taga. Nendest ideegruppidest sai moderaator küsimusi ja mõtteid, mis viisid kodanikuhariduse pärast igat ettekannet ka praktiliselt igasse valdkonda, tekitades ka tugeva diskussiooni. Korraldajana on küll raske hinnata konverentsi headust, kuid põhiline läks korda – kodanikuharidusest kõneleti kohalikus meedias veel mitu nädalat ja sellele viidatakse siiani. Inimesed, kes kohale tulid, lahkusid rõõmsalt ja mu oma silme all sõlmiti vähemalt kolm tutvust MTÜde vahel, sealjuures otsustati, et tulevikus võetakse midagi koos ette. Hea seegi, et paljud osalejad soovisid järgmisel aastal sarnast üritust veel näha.

kui meil oleks kutsutud veebipäeviku pidaja, kes teeb veidi mahukamaid märkmeid? Mis oleks, kui seoks muusikat? Nii olid vaatlajatepuldil Henrik Roonemaa, Evelyn Sepp ja Jaan Pehk – sai nii häid lisamõtteid, kirjalikult talletatud ülevaate kui ka humoorikaid muusikalisi vahepalasisid. Kas me oleksime saanud hea tulemuse ka tavapäraseid jutustavaid vaatlajaid kasutades? Kindlasti. Kas me saavutasime uue taseme meie vaatlajatradiitsioonis? Oojaa! Harjumuspärasest ja tõestatud headusest loobumine andis võimaluse minna täiesti uuele tasandile.

Teine vastuhakk harjumuspärasele (millest me küll teadlikult ei vabanenud, vaid see lähenemine selgus töö käigus) oli Powerpoint-ettekannetest loobumine. Seinale ei näidatud ühtki presentatsiooni. Inimesed tulid kohale, rääkisid oma lugu, osalejad said kaasa mõelda, julgemad ka ise kaasa rääkida.

Liialda, mine ideedega hulluks

Video on tundunud minu jaoks alati laisk moodus konverentsil sisu täita – enamasti on need olnud universaalselt igäihe jaoks sobivad videotervitused, kus pole õieti nagu sobivat sõna ega sõnumit. See, mis sobib kõigile, ei sobi tegelikult nagu kellelegi.

Ja arvake mis? Sel konverentsil oli meil lõpuks viis videointervjuud! Tõsi, lihtne lahendus polnud ükski. Videod olid plaanis teha üle maailma: Tais, Suurbritannias, USAs, Lõuna-Aafrikas, Venemaal. Sellega seoses selgus mitmeid ootamatusi: et mõnes kohas me ei leidnud sobivat salvestajat, mõnes kohas võttis vestlajate kokkuviiimine oodatust rohkem aega, tuli arvestada nii kultuuriliste tingimuste kui ajavahega. Aga lõpptulemusega võib vägagi rahule jääda. Saime viis vestlust, mis peaks küll kõiki kodanikuühendusi kõnetama.

Konverentsil tekkis videodest, teatristseenidest ja vaatlaja vahekommentaaridest kokku hea dünaamika, mis ei lasknud osalejatel liiga kaua ühte punkti vaadata. Nii et hulluks minemine (mida ka videode logistiline korraldus natuke toetas) on üks me pärisosa, aga kuna see on enamasti ära tasunud, siis julgeme seda ikka ja jälle teha ja soovitame seda soojalt teistelegi.

Aga olgu selle loomisega kuidas on, vahest kõige olulisem on see, et iga meie looming – olgu kunstiteos või konverents – jätkaks jälje. Et tal oleks sõnum, mis kanduks edasi, mõjutaks rohkem, kui ainult see mõni tund näitusel või päev konverentsil. Ja ilmselt on siin kõigil konverentsikorraldajatel veel teekond ees.

VI Eesti kodanikuühiskonna konverentsi videointervjuud, fotod ja Joonmeedia pildid leiad www.ngo.ee/konverents.

Mida õpetas teine vabaiühenduste manifest?

Sügiseste kohalike valimiste eel panid Eesti vabaiühendused ajaloos teist korda kokku oma ettepanekud kandidaatidele tegevusteks, mis aitaksid kaasa kodanikuühiskonna tugevnemisele ning ühenduste ja avaliku võimu koostööle. EMSLi juhataja **URMO KÜBAR** võtab kokku esmased järeldused ning vaatab tulevikku.

Kui võrrelda Riigikogu valimistega, mille eel 2007. aastal kodanikuühendused oma esimese manifesti üllitasid, on linna- ja vallavolikogude mehitamine kraadi võrra keerulisem situatsioon. Parlament on lõppeks üks ja ainus, enam-vähem kindlalt on teada ka erakonnad, kes sinna valituks osutuvad ja nende puhul omakorda inimesed, kes poliitikat kujundavad.

Kui kodanikuühendused olid omavahel olulisemates ettepanekutes kokku leppinud, oli 2006.-2007. aasta vahetusel seega põhimõtteliselt vaja lihtsalt kohtuda kuue erakonna esindajatega, et manifesti tutvustada ja parteide seisukohtadest sotti saada. Muidugi lisandus sellele ka väga oluline suhtlemine kandidaatidega valimisringkondades ja plaanide selgitamine laiemale avalikkusele meedia kaudu. Ent kõik oli siiski üsna kindlapiiriline ja selge.

Linnade ja valdade puhul on pilt aga sootuks kirjum. Mõnes kohas toimib ühenduste ja võimude koostöö väga hästi, kas siis paika pandud reeglite järgi või siis

on – veel sagedamini – lihtsalt aja jooksul nii välja kujunenud. Teisal on suhted konfliktised või siis polegi õieti ühendusi, kes partneriks olla võiksid. Rääkimata sellest, et igal paigal on oma võimu jõujoonte loogika. Kes teevad omavahel koostööd ja kes ei kannata üksteist silmaotsastki, kus domineerivad valimisliidud ja kus erakonnad, kus on ühendused ise kandidaatide seas aktiivselt esindatud ja kus mitte – igatahes oli algusest peale selge, et üht kõigjale sobivat malli seekord olla ei saa.

Nii sai algne plaan selline, et EMSLi eestvedamisel sünnib manifesti üle-ees-tiline osa, mis käsitleb üldisemaid koostööpõhimõtteid, mida siis ühendused kohapeal oma oludest lähtudes muudavad-täiendavad. Juunis asusime looma võrgustikku kohalikest aktivistidest, kes võiksid selles töös olla meie partnerid.

Esitan iseendale nõudmised?

Levitasime üleskutset oma ja teiste ühenduste võrgustike kaudu ning sõitsi-

me mööda Eestit ringi, kuid õige pea selgus, et see lähenemine veel ei tööta. Kus ühendused tugevamad, seal kandideerisid nende eestvedajad üldjuhul ka ise ning ses olukorras oluks manifesti tegemine pentsik – ise esitame endale ettepanekud ja ise viime nad ellu. Neis paigus jõudsid ühenduste soovid valimisprogrammidesse niigi ja mingit erilist tööd selleks tegema ei pidanud.

Kus aga manifestiks rohkem vajadust olnuks, seal nappis tavaliselt potentsiaal-seid eestvedajaid. Mitmed, kes üritasid, loobusid, sest teised ühendused ei tulnud kaasa. Nende kohtade probleemiks on ka organisatsioonide vähene teadlikkus üksteisest, eriti käib see linnade kohta.

Nii kujunes sagedaseks sooviks, et EMSL ise otsiks kohalikud ühendused üles, aitaks sõnastada ettepanekud ja suhelda valimisnimekirjadega. Omavalitsuste suurt hulka arvestades polnuks see siiski võimalik ega ka jätkusuutlik, sest asja mõte on ikkagi toetada kohalikke tegijaid, mitte teha asju nende eest.

Oma jõude realistlikult hinnates püüdsime rohkem keskenduda Tallinnale. Mujal panime rohkem rõhku sellele, et manifesti üle-eestiline osa saaks põhjalikum, et kohapealseks tööks jääks pigem suhtlemine kandidaatidega. Tagasiside kohalikelt eestvedajatelt ütles, et üldiselt meil see ka õnnestus ning olulisim sai kirja. Omalt poolt saatsime manifesti ka kõikidele kohalikele omavalitsustele ja erakondadele, koostasime erinevaid abimaterjale ning suhtlesime üleriigilise meediaga.

Stardipakul koos arvamusiidritega

Manifesti osaks oli ka hea valimistava – soovitud kandidaatidele kampaaniakäitumiseks, mille panime kokku juba suviste europarlamenti valimiste eel ning sügisel piirdusime vaid mõne sõnastuseparandusega. Meedia huvi keskenduski sellele. Võrreldes suviste valimistega, kus jäime hätta kõigile kommentaarisoovidele vastamisega, olime nüüd paremini

valmistunud ja kaasasime kümnekond eri elualade arvamusiidrit, kes vabatahtlikena omalt poolt kommentaare jagasid. Käivitasime ka Hea Kodaniku ajaveebi rubriigi, kus kampaanias toimuval silma peal hoidsime ning omapoolseid kommentaare ja soovitusi jagasime.

Kuigi mitte kõik vabatahtlikud valimistava valvurid polnud võrdselt aktiivsed, õigustas see lähenemine end. Esiteks jagas see paremini töökoormust, ent sel moel sai hea valimistava ka rohkem kõlapinda ja kaalu. Nagu võrgustikuteooriad soovitavad – leia liitlasi ja anna asju enda käest ära, sel moel levivad nad märksa paremini. Sama kinnitas ka meie manifestikogemus.

Jaanuaris küsitleme kõiki kohalikke omavalitsusi, et saada täpsem pilt, millised manifesti ettepanekutest on kusagil juba varasemast ellu viidud ning millistega soovitakse nüüd tööle hakata. Sellest tulenevalt kohandame ka oma tööd, et huvilistest linnadele-valdadele abiks olla.

Samuti küsitleme kohalikke aktiviste, erakondi, ajakirjanikke ja valimistava valvuritena aidanud, et selle põhjal plaanida paremini tegevusi 2011. aasta Riigikogu ja 2013. aasta kohalike valimiste manifestiks.

Vahepeal püüame enim tähelepanu keskendada Tallinna ühenduste võrgustumisele ning koostööle linnavõimudega. Pealinna manifesti aitasid kokku panna eelkõige asumiseltsid, kelle koostöö on jätkunud ka pärast valimisi. Näiteks on manifesti ühe tulemusena nüüd igas linnavolikogu komisjonis ka ühenduste esindajal üks hääleõiguslik koht. Olulisem on see, et tekkimas on regulaarne suhtlemine linnavõimude ja ühenduste vahel ning kevade poole püüame asutada ka Tallinna ühenduste ümarlauda, et ühiste huvide eest tugevamalt seista.

Järgmiste Riigikogu valimiste manifestiga alustame aga tööd tänavu maikuus, kui korraldame teist korda Eesti vabaühenduste kärjajad.

Kuidas kulges manifest teie kandis?

Astrid Hindriks

MTÜ Kodanikujulgos (Pärnumaa)

Põhialuse võtsime EMSLi koostatud manifestist. Edasine töö oli internetipõhine. Kui linna ja maakonna manifest oli koostatud, siis jagasime seda teksti maakonna kõigil üritustel septembri teisest poolest kuni valimisnädalani ja andsime selgitusi. Meilitsi saatsime selle kõigi parteide maakondlikele kontoritele. Et Pärnumaa naisühenduste võrgustikus on kõikide parteide naisteklubid, siis nende kontaktisikute kaudu sai silma peal hoida, et seda ka arutataks. Näiteks sotside suurimal kohalikul valimisüritusel kasutati manifesti teksti. Tekst oli ringluses ja paljud ühenduste liikmed olid ka ise kandidaadid. Nii sai sellest tekstist tugi ka kandidaatidele, olenemata, mis nimekirjas oldi. Tulemuseks võib nimetada ka aastaid võimul olnud parteide allajäämist Pärnus valimisliidule, kelle programm oli just nagu manifesti toel koostatud.

Elmo Riig / Sakala

Gea Lepik

SA Domus Dorpatensis (Tartu)

Manifesti kohaliku osa koostamiseks kutsusime kokku Tartu linna ja maakonna kodanikuühenduste ümarlauda. Sel üritusel ja selle järel tehtud ettepanekute põhjal valminud dokumenti tutvustati enne valimisi kõigile Tartus kandideerivatele erakondadele, valimisliitudele ja üksikkandidaatidele. Eranditult kõik kohtumised möödusid edukalt ja heade aruteludega, kusjuures valdav osa ettepanekuid tundusid poliitilistele jõududele vastuvõetavad. Kohati peeti neid isegi enesestmõistetavaks, näiteks linnapoolse rahastamise reeglite läbipaistvuse tagamist ning linnaosade seltside loomise toetamist. Erakondade esindajad olid avatud suhtumisega ja mõtlesid aktiivselt kaasa. Isegi kui linnavõimud manifestis väljatoodud ettepanekuid täiel määral ei realiseeri, oli näha, et manifest ja sellega kaasnenud arutelud panid erakonnad kodanikuühiskonna teemaikale tõsisemalt mõtlema.

Alari Rämmo

Saada sõber Ghanas kooli

Johanna Helin

Mullu kutsuti Eesti inimesi üles toetama ühe Ghana küla laste haridusteed. **JOHANNA HELIN** abi vahendavast MTÜst Mondo käis ja vaatas, kuidas 50 annetatud krooni kuus aitab ühel lapsel koolis käia. Muuhulgas komplekteeris ta seal laste koolikotte, passitas neile jalga sandaale ja vaatas, et koolivormid saaks valmis õmmeldud.

Aastatel 2002-2004 töötasin Ghanas UNICEFi heaks, tollal said erinevused piirkondade arengutasemetes eriti tuttavaks haridussektori näitel: kui terves riigis läheb kooli juba 84% lastest, jõuab neid Põhja-Ghanas sinna vaid veidi üle poole. Kolm neljast Põhja-Ghana elanikust ei oska lugeda ega kirjutada, kogu riigis on kirjaoskamatu kaks viiendikku.

Samas tunnistatakse hea hariduse tähtsust ning lapsed unistavad õpetaja- ja arstiametist. Kohalik vanasõna ütleb aga, et soovid pole hobused, mis võiks tähendada, et reaalsust tuleb aktsepteerida. Kuigi põhiharidus on sealmail tasuta, on isegi selle omandamine sageli keeruline, kuna vanematel pole sageli raha koolitarveteks või vanemate klasside eksamitasudeks.

2009. aastal alustas MTÜ Mondo koostööd Ghanas asuva Kongo külaga, aidates seal elavaid lesknaiste peresid. 56 vaest last leidis Eestist sponsori, kelle annetatud 600 krooniga aastas on võimalik kindlustada ühe lapse koolitee. Septembris jõudis toetus kohale ning lapsed said oma kooliaastat rõõmsalt alustada.

Kongo küla päris Põhja-Ghanas on hea näide suurema osa maailma elanike igapäevasest tegelikkusest. Just sellesse külla viis meid esimest korda Soome kolleegide soovitus, kelle Suomi-Ghana Seura oli parajasti lõpetamas mitu aastat kestnud

koostööd, kuna ei leidunud vabatahtlikke jätkajaid.

Meie jälle otsisime endale usaldusväärset kohalikku partnerit, kellega oleks võimalik teha vajalikke asju väheste resurssidega, ja ideaalseks partneriks osutus Kongo Community Development Association (KoC-DA, tõlkes Kongo kogukonna arendamise liit). Sellesse kuulub neli õpetajat ja kaks tunnustatud kogukonna-aktivisti, kes on motiveeritud kogukonda arendama, eriti aitama kehvemas olukorras olevaid lapsi, ja kes teevad seda tööd vabatahtlikult.

Me pole soomlased

Alul pidime natuke tööd tegema selgitamisega, et meie pole soomlased ning meie võimalused koguda ressursse ühiste hangete läbiviimiseks on palju väiksemad. Esimene ühine ettevõtmine oli aasta tagasi, kui tegime kindlaks kümme küla last, kes ei saa koolis käia või kelle puhul on oht, et nad langevad koolist välja. Plaan oli Eestist leida vajalikke kulutusi (600 kr aastas) katvad sponsorid.

Polnud teada, kuidas eestlased sellise ideega kaasa lähevad, seega jätsime laste arvu tagasihoidlikuks, ehkki vajajaid leidnuks kordades rohkem. Koolis ei käi ligi 350 last vanuses 6-12 ja ligi 200 last vanuses 13-15 ning viiendik kooliskäijatest jättis mullu õpingud pooleli vanemate makseraskuste tõttu, mis viisid mõned lapsed kooli asemel tööle.

Samas on mõned Kongo küla lapsed jõudnud ka oma unistuse heast haridusest täide viia. Üle 30 Kongo noore on läinud keskkooliõpingute järel edasi õppima õpetajaks või jätkanud õpinguid ülikoolis. Üks hea näide on 29aastane Kingsley Mort Saatouh. Ta on pärit üheksalapselisest perest ning sai põhikooliõpinguteks abi ühelt Soome annetajalt. Täna on Kingsley lõpetanud Ghana ülikooli sotsiaaltöö eriala, õppis hiljuti vahetustudengina Kanadas ning hetkel kirjutab magistritööd Põhja-Ghana kaevanduste lapstööjõu teemal. Kingsley lugu sai meile väga tuttavaks, sest ta on üks KoCDA vabatahtlikest organisatoritest, keda motiveerib osa võtma usk, et hariduse kaudu on võimalik saada vaesusest välja.

Abi ka lesknaistele

Meie teine reis Kongo külasse toimus septembris. Eestlased võtsid meie suureka röömuks idee toetada Ghana laste haridust vastu positiivselt ning meil oli kaasas toetus 56 lapsele, samuti kirjad ja kingitused, mille saime lastele üle anda.

Nädalaga registreerisime juurde 50 last, kes on kaotanud ühe või mõlemad vanemad, külastasime kodusid ning linnistasime laste sõnumi Eesti toetajatele. Jõudsime veel osta turult kangast ning lasta õmmelda 112 koolivormi iga lapse mõõtude järgi, hankida 56 koolikotti ning vihikuid ja pliiatseid iga lapse kooliastmele vastavalt, sobitada 56 lapse jalga õige mõõduga sandaalid ning lõpuks korraldada suur toetuste üleandmise tseremoonia, milles said sõna ka küla pealik ning regiooni haridusametnik.

Loomulikult oleks olnud kergem anda toetus üle rahana. Aga meie ei tahtnud riskida sellega, et raha ei läheks laste kooliskäimise toetuseks. Skeptilistele eestlastele oli vaja tõestusmaterjali, et raha läheb sinna, kuhu lubatud.

Tänu KoCDA inimeste korraldamisvõimetele jõudsime kõigega õigeks ajaks valmis ja tegime plaane uutegi ideede

elluviimiseks. Näiteks sai otsustatud, et anname igal aastal välja preemiaid kõige tublimatele õppuritele koolitoetust saavate laste seast, sest ega kooliskäimisest pole kasu, kui seal ei õpita.

Et aidata lesknaistel laste eest paremini hoolitseda, tahtsime ulatada toetava käe ka naistele endile. Ettevõtlikumatega otsustasime proovida väikelaenude andmist. Tagasimaksmise ajal märtsis, mil on plaanitud Mondo järgmine reis, saame näha, kuidas naised on suutnud oma laenuraha teenima panna ning kas sellest on olnud abi ja laenude andmist tasub jätkata.

Koostasime naiste toetuseks ka eetiliste kingituste skeemi, millest oli juttu eelmises Hea Kodaniku numbris. Tänu sellele, et sajad eestlased kinkisid jõulude ajal teineteisele asjade asemel head meelt, saavad

lesknaised nüüd näiteks arendada sebitagemise ja korvipunumise oskusi ning teenida raha koduloomade pidamisega.

Aga mida annab kõik see eestlastele? Laste toetajatele annab programmis osalemine võimaluse kaasa elada ühe konkreetse inimese elukäigule ja edusammudele ning näha, kuidas väikeste tegudega on võimalik teha palju head. Kirjavahetus "kasulapsega" aitab ka avastada uue maa kultuuri ja kombeid. Kes aga ei näe ennast sellises pikaajalisemas suhtes, saab tekitada head meelt ühekordsete eetiliste kingituste ostmise kaudu.

Lisainfo projektist: www.muudamaailma.ee.
Projekt "Kingitus lähedasele – abi kaugele" sai 2009. aastal toetust Kodanikuühiskonna Sihtkapitalilt.

Toetaja muljed

Üht Ghana last spondeeriv EVELIN ANDRESPOK ütleb, et talle ei tulnud kordagi pähegi mõelda, mida 600 krooni eest aastas endale rohkem võinuks hankida.

Miks sa just Mondo kaudu Ghana laste toetamise valisid?

Mondo on ainus Eesti organisatsioon, kelle kaudu on võimalik otse Ghana või laiemalt maailma vaesemates riikides elavaid inimesi toetada. Usaldusväärsus lisas palju see, et tunnen programmi elluviijaid Mondost ja usun nende oskustesse ja pühendumusse.

Kui oluline oli sinu jaoks, et vahendaja on Eestist ja tuttav?

Küllaltki. Loomulikult saaksin toetada lapsi ka teiste riikide abiorganisatsioonide kaudu, kuid minu arvates on suur hariduslik ja kogemuslik väärtus just selles, et Eesti inimesed saavad luua otsese sideme meist füüsiliselt kaugel asuvatega ning tegeleda ühiste teemadega. Ehk muudab see Eesti ühiskonda ka avatumaks.

Kas elad enda toetatavale lapsele palju kaasa?

Praegu ei tea ma temast peale nime, näo ja paari tutvustava lause eriti palju. Tean üldjoontes ka eluolust Ghanas ja Kongo külast, kus ta elab, tema ei tea minust ilmselt niigi palju. Minu jaoks on kõige olulisem, et see neiu saaks eluks vajaliku hariduse – kirjasõp-rus ei ole eesmärk omaette.

Kas mõtled kunagi, mida võiksid Eestis saada selle 600 krooni eest?

Ma isegi ei märka, et minu kontolt kaob iga kuu 50 krooni. See on ligikaudu võrdne ühe minu lõunasöögi hinnaga. Annan endale aru, et kuigi minu jaoks ei ole 600 krooni väga suur raha, siis mõnele Ghana inimestele võib see olla võrdne kuu sissetulekuga või enamgi.

Kui oluliseks pead lapse koolitee lõpuni toetamist?

Pean seda äärmiselt oluliseks. Väga suure tõenäosusega ei saaks ta vastasel korral ju kunagi oma kooliteed lõpetada. Leian, et mul ei ole õigust ühe lapse lootusi niimoodi petta. Tundub, et paljud inimesed tegelevad heategevusega lühiajaliselt ja emotsioonide ajel, näiteks jõulude ajal, kuid mina eelistan alati kaaluda oma tegevuse pikaajalisemaid mõjusid. Pigem vähem korraga, aga see-eest nii, et minu abi oleks tõeliselt tõhus.

Foorumitest ja mõttekodadest on kasu, kui osalejad teavad, et nende tulemused mõjutavad tegelikke otsuseid. Korraldajate vastutus on luua side ametnike ja poliitikutega, rõhutas kogunud kaasaja, USA kodanikuühenduse America Speaks asutaja ning president **CAROLYN LUKENSMEYER** intervjuus Liisa Sveningsson Pastile. Vastasel juhul veetakse inimesi ninapidi ja nad kaotavad usu kaasamisse.

10 000 arvamuse asemel kollektiivsed eelistused

Olete 15 aastat töötanud kodanikuühenduses America Speaks, mille eesmärk on teha rahva hääl otsustajatele kuuldavaks. Mis on selle aja jooksul olnud kõige suurem üllatus?

Kui me 1995. aastal alustasime, ei uskunud keegi, et inimesed hakkavad osa võtma. Arvati, et neil ei ole aega, et neid ei huvita, et nad hoolivad vaid sellest, mis nende enda õuel toimub. Algusaastatel oli suurim üllatus, et kui inimesi siiralt kutsuda osalema foorumitel, kus otsustajad neid ka kuulavad, on neil palju öelda. Nüüd toimuvad "21. sajandi linnavolikogu" kohtumised, kus peame soovijaid ükselt tagasigi saatma.

Hilisemaid üllatusi peab vaatlema kontekstis, kus USA poliitika on viimased paar aastakümnet olnud ideoloogiliselt väga lõhestunud – konservatiivse parem- ja liberaalse vasaktiiva vahel on suur tühimik. Ent kui tuua ühte ruumi demograafiliselt

esinduslik valik ameeriklasi, kaovad mõlema poole radikaalsed ideed arutelust kiiresti ja tahetakse teha demokraatlikum ja enam ühiskonnagruppe kaasav kollektiivne otsus. Washington ei uskunud seda alguses, kuid me oleme väidet korduvalt tõestanud nii tervishoiu, majandusküsimuste, regionaalarengute, planeeringute ja eelarve-arutelude kontekstis.

Nüüd oleme veendunud, et Ameerika inimestes on piisavalt sotsiaalset kapitali teha mõistlikke kompromisse, mida parteipoliitika ei lase esile tulla.

Nii et asi ei ole mitte selles, et inimesed ei tahaks sõna sekka öelda, vaid et keegi ei ole nende arvamust küsinud?

Ameeriklastel oli kaasamisest halb kogemus – avalikud arutelud olid lihtsalt kehvasti korraldatud, neis osalemine ei

jätanud meeldivat tunnet. Inimesed tundsid, et nende arvamus ei läinud ka seal kellelegi korda, et enamus sõidab teistest ikka üle. Nüüd peab kodanikuühiskond koos valitsustega võtma endale vastutuse luua keskkond diskussioonideks, kus kõik arvamus on teretulnud.

Kuidas saab osalejaid üldse veenda, et nende arvamus loeb?

Kõige olulisem on selgus ja kindlus, et otsuste tegijad on valmis kuulama ja et inimeste panusel aruteludesse on ka tegelik mõju. Näiteks pidas America Speaks kodanike kohtumisi ka minu kodulinnas Washingtonis, kus elab umbes 600 000 inimest. Linnapea Anthony Williamsi kaheksa-aastase valitsemisaja jooksul korraldasime iga kahe aasta tagant kodanike kohtumisi, mille kolm-neli tuhat osalejat valiti nii, et see peegeldaks kogu linna va-

Karl-Kristjan Nigesen

nuselist, rahvuselist ja piirkondlikku jaotust. Nad kohtusid konverentsikeskuses, vaatasid linnapea tehtud eelarvet ja selle prioriteete ning ütlesid, mis nemad asjast arvavad, milliseid muutusi tahaks näha. Et inimesed oleks üldse nõus osalema, oli vaja tõsiseltvõetavust ja usaldust, et linna- pea kuulab ja et midagi ka muutub.

Teiseks peavad inimesed teadma, et nende osalemist toetatakse. Tihti ei ole näiteks madalama sissetulekuga peredel või üksikemadel võimalik sellises arutelus osaleda, kui neile ei pakuta selleks trans- porti ja lapsehoidu. Nii valitsus kui ka ko- danikuühendused peavad mõtlema, mida on vaja, et inimesed üldse saaksid osaleda.

Ja väga kriitiline element – tihti ei ole inimestel kaasatud olemiseks piisavalt infot. Seega paneme me kokku juhend- materjali ja videoklipid, mis annavad toimuva kohta vajaliku info, põhilised faktid. Näiteks aitab see aru saada, mida tähendab riigi rahastatud tervishoid ja mis juhtuks, kui muuta kindlustusskeemi.

Kuid ikkagi jääb küsimus, mis on poliitikute motivatsioon kodanike arvamusi kuulda võtta, mitte lihtsalt ära kuulata?

Tihti küsitakse, mis on mu töös kõige raskem. Ma tõesti ei oska vastata, kas see on usaldusväärse loomine avalikkuse ja kodanike silmis või poliitikute ja valitsus- süsteemi veenmine avalikkuse arvamust tõsiselt võtma. Ei USAs, Euroopas ega Ladina-Ameerikas ei suuda valitsus üksi suuri probleeme lahendada. On vaja rahva tõelist toetust, et muuta midagi tervis- hoius, keskkonnas või muudes küsimustes.

USA poliitikud on meie süsteemi omaks võtnud, sest kui inimesed sel moel kokku saavad, luuakse tõeline avaliku tahte väljendus. Ka poliitikul, kes peab

kahe, nelja või kuue aasta pärast oma ko- hale uuesti kandideerima, on hea teada, et rahvas on tema agendale pühendunud. Lühidalt – kaasamine aitab ühendada avalikkuse tahet ja poliitilist tahet ning ainult nõnda saab demokraatlikus riigis mingite muutusteni jõuda.

Sageli vastandatakse traditsioonilise ja online-kaasamise vahendeid, öeldes, et internet lahendab kõik probleemid. On see võltsvastandus?

See on täiesti vale vastandus. Kogukonnas on ruumi mõlemale ning oleneb olukorrast, kas parem on kasutada online-foorumeid või näost näkku kohtumisi. Paljud usuvad naiivselt, et kuna internet võimaldab kahe- suunalist infovahetust, siis on avalikkuse kaasamiseks kõik vajalik ära tehtud.

Üks dilemmasid on ka see, et sisendina poliitikasse on vaja avalikkuse kollektiiv- set häält, kuid internetist saame vaid palju üksikuid häáli. Nii et see on äärmisel ju- hul vaid nagu avaliku arvamuse uuring.

Kui ma olen näiteks valitsusametnik, kes töötab eelarve kallal, ei taha ma kuul- da 10 000 erinevat häält, vaid teada, et kui

need 10 000 inimest omavahel arutasid, siis millistes prioriteetides nad kokku lep- pisid. See on oluline vahe.

Tihti räägitakse kodanike kaasamisest koos läbipaistvuse ja info kättesaadavuse suurendamisega valitsussektoris. Seda ka näiteks president Barack Obama avatud valitsuse direktiivis, mille suur rõhk on valitsuse info avaldamise ühtsetel standarditel. Et oleks näiteks üks portaal, kust kõike leiab. Kas rõhk ligipääsul infole on alles esimene samm või on nii reaalne kaasamine tahaplaanile jätud?

Kui Obama andis esimesel ametipäeval teada oma avatud valitsuse direktiivist, tõi ta välja kolm elementi: läbipaistvus, osalemine ja koostöö. Detsembris täpsus- tati, mida valitsus tegelikult kõigilt riigi- asutustelt nõudma hakkab – enim rõhuti läbipaistvusele ja avalikkuse ligipääsule andmetele, aga koostöö ja kaasamise osas olid esimeses versioonis juhised palju nõrgemad ja kõik pettusid.

Jah, informatsioon peab kättesaadav

Kaasamise vanaema

CAROLYN LUKENSMEYER on kodanikuühenduse America Speaks president ja asutaja, kes on viimased 15 aastat tegelema just rahva häälte kuuldamise tegemisega otsustajatele. Ta on uuendaja kodanike arutelude ja ühiskonnaelus osalemise alal ning tema juhtimisel on Ame- rica Speaks korraldanud alates 1990ndate keskpaigast mõttetalguid ja kodanike foorumeid.

Mullu oli Carolyn üks neist, kelle eestvedamisel koostati Ühendriikide valitsusele soo- vitusi avatud ja kaasava valitsemise arendamiseks ehk nn demokraatia reformiks.

Enne America Speaksi loomist oli Carolyn Valge Maja administratsioonijuhini nõunik. Ta on olnud mitmete valitsuse demokratiseerimise algatuste juures ning töötanud ka Ohio kubermari administratsiooni juhina. Lisaks juhatas ta 14 aastat juhtimiskonsultatsioone pakkunud ettevõtet. Tema doktoritöö keskendus organisatsiooni käitumisele.

Carolyn osales detsembris Eestis rahvusvahelisel kodanike kaasamise paremate praktikate konverentsil.

olema, aga samal ajal peab ka poliitika loomise osana arenema tugevam suhtlemine avalikkusega, et riigiametnikud suudaks oma ülesandeid täita.

Hiljutine uuring Eestis näitas, et pea kolmveerand kohalikest omavalitsustest ei avalda oma kodulehel töös olevaid eelnõusid või loodud fraktsioone. Kas me peaks muretsema?

Kuigi mul ei ole võrdlevaid andmeid, peaks Eesti loomulikult muretsema. Ameerikas oleme kohaliku omavalitsuse läbipaistvuse osas teist ees. Meie rõhk on täna osariigi ja föderaalset tasandil. Ameerikas ei ole kunagi valitsuse andmebaase kodanikele kasutatavaks tehtud, kuigi kui näiteks statistika tööturu kohta oleks lihtsasti kättesaadav, oleks sellest tänastele töötutele palju abi. Täna ei oska paljud valgekraedki selles maailmas orienteeruda.

Esmane läbipaistvus – kontaktid, arutlusel olevad eelnõud – tuleb saavutada võimalikult kiiresti võimalikult suures mahus. Järgmine samm on kõikvõimalike andmete ja statistika väljapanemine, mis aitaks kodanikul oma elukvaliteeti parandada või paremaid otsuseid teha.

Eestis on asjad ilmselt teistpidi – riigi tasandil oleme tublid andmete kättesaadavaks tegemisel, kohalikel omavalitsustel ei pruugi selleks aga jaksu jätkuda.

Ma olen ainult mõned päevad Eestis olnud, kuid kõik, kes maailmas üldse tegelevad kodanike kaasamisega, peavad Eestit heaks näiteks. Teil on kas või osalusveeb, üks koht, kus kogu riigi inimesed võivad oma arvamusi jätta. Järgmine oluline küsimus on, kuidas omavahel kokku viia valitsuse võime kuulata ja avalikkuse erakordne huvi osaleda, mida on näidanud kas või mõlemad senised “Teeme ära” algatused. Inimeste huvi, initsiatiiv ja energia tuleb siduda valitsuse otsustamisega.

Kui mõnes USA suurlinnas toimuks “Minu Eesti” taoline asi, siis looksin esimese asjana mitteformaalsete kohtumiste struktuuri selle osalejate ja korraldajate ning poliitikute ja ametnike vahel. Sellised sidemed aitaks uurida, mida saab edasi teha, kuidas saame koos asju paremaks muuta. Kuidas teha nii, et me ei peaks iga viie aasta tagant korraldama suurt prügikoristamist.

Paljud ütlevad hoopis, et piisab, kui valitsus on demokraatlikult valitud. Liigsed konsultatsioonid, inforingid ja брифингud teevad selle ebaefektiivseks.

Valituse ratsionaalne töötamine on mitmel põhjusel raske. Poliitiline protsess on keskendunud taas valitud saamisele, mitte süsteemi pikaajalisele muutmisele. Bürookraadid on järjest rohkem enesekesksed ega ole eriti seotud end ümbritseva kogukonnaga. Mõlemal juhul peame

looma struktuure ja mehhanisme, mis hoiavad valitud poliitikute, ametnike ja tavainimeste vahel reaalsemat ja tõsisemat ühendust. Kui me ei kuula kodanikke, siis ei saa me ka midagi muuta.

Kui sageli peaks avalikkust üldse kaasama? Kartes kaasamisvõimust oleks ehk mõistlik jääda vaid kõige olulisemate küsimuste juurde? Samas, palju on ka neid, kes kutsuvad üles rohkematele referendumitele.

See on tasakaalu küsimus. Kui kõik kõigilt kogu aeg kõigis otsustes arvamust küsivad, väsitakse kiiresti ära. Tuleb olla strateegiline, valida küsimused, kus osalemisel on tõesti mõju, kus avalikkuse panus on ka tegelikult oluline ja kus avalikkus hoolib. Tuleb austada inimeste aega ja energiat.

Olete öelnud, et uudismeedia võtab edukaid osalemise vorme – näiteks foorumeid ja kodanike kogunemisi – üle ja muudab kasutuks. Selle asemel et korraldada tõeline arutelu, simuleeritakse see kaamerate jaoks. Kas siin on muutusi loota?

Nii tehakse tänapäeval tõesti palju, kuid avalikkus näeb selle läbi. Me alles hakkame mõistma meedias toimuvaid muutusi. Viisikuu aastat korraldas America Speaks üle riigi palju fookusgrupe selle kohta, kui võimustatuna inimesed ennast tundsid, kas nad arvasid, et suudavad midagi muuta. Ei ole üllatus, et inimesed tundsid ennast kõige mõjukamana oma perekonnas ja kogukonnas, neil oli veidi lootust mõjutada valitsust, kuid suur enamik Ameerika avalikkusest ei näinud endal mingit võimalust meediat mõjutada. Nad tundsid ennast meediast kaugete ja selle osas võimetutena.

Meedia peab saama demokraatlikumaks, et kodanike hääled oleks meediaga võrreldes kuuldavamad. Internetil on selles osas palju potentsiaali. Kas või sellega, et igauks saab ise uudiseid toota. Kuid sellel on ka negatiivne külge – ei ole võimalust fakte kontrollida ning emotsionaalne lugu võib laviinina üle ilma levida, isegi kui see ei ole tõsi.

Hea Kodanik tänab valitsuse infonõunikku Hille Hinsbergi abi eest intervjuu korraldamisel, Lukensmeyer Eesti-külalastust toetas USA saatkond.

Intervjuud näeb ka videokanalil www.youtube.com/heakodanik.

America Speaks

Carolyn Lukensmeyer asutas America Speaksi eesmärgiga teha kodanike hääl kuuldavaks ka sügavalt politiseeritud ja parteiliselt lõhestunud Washingtonis. Organisatsiooni eesmärk on muuta poliitika tegemist, tagada, et inimeste tahe oleks selles kuulda ning et see ka mõjutaks tehtavaid otsuseid. Sealjuures ei soovita kuulda mitte osalejate individuaalseid eelistusi, vaid näha, millistele otsustele jõuavad kodanikud aruteludes, millised on nende kollektiivsed prioriteedid.

America Speaks on välja töötanud mitmeid uuenduslikke kaasamise mehhanisme, näiteks “21. sajandi linnavolikogu”. Neutraalsele positsioonile jäädes on oluline osa nendest kohtumistest ka osalejatele võimalikult täieliku informatsiooni andmine.

Kuidas taastada New Orleansi linn pärast orkaani kahjustusi? Küsimine nelja tuhande inimese arvamusi. Mida teha ülekaaluliste noorte terviseprobleemidega? Las 2700 noort inimest mõtlevalahendused välja. Need on vaid mõned näited foorumitest, kus America Speaks on inimeste eelistusi selgitanud ja otsustajatele vahendanud.

Täna töötab America Speaks selle nimel, et luua üle USA ulatuv demokraatlike konsultatsioonide võrgustik, mis kindlustaks sidemed kodanike ja otsustajate vahel poliitika tegemisel. Selle loomine aitab kiirendada avalike konsultatsioonide korraldamist, mis omakorda võimaldab poliitikasse ka kiiresti sisendit pakkuda.

Rohkem infot: www.americaspeaks.org

Respektiga rahastamine

Üle 30 aasta tegutsenud Põhja-Iirimaa Kogukonnafondi juht **AVILA KILMURRAY** julgustab oma kogemustele tuginedes rahastajaid usaldama otsuste tegemist rohkem nende kättesse, kes raha hiljem kasutama hakkavad.

Kui organisatsioon loeb oma töös tähtsaimaks sotsiaalsele õiglusele, kogukondade arengule ja rahu tugevdamisele kaasaaitamist, siis peaksid need eesmärgid kajastuma ka viisides, kuidas ta oma tööd teeb. Nii on 1979. aastast alates tuhandeid kohalikke algatusi toetanud Põhja-Iirimaa Kogukonnafond (CFNI) proovinud lähenemisi, mida saab kokku võtta nimetuse "kaasav rahastamine" alla.

Esimeseks võimaluseks on kaasata otsuseid langetavasse kogusse sihtrühmade esindajaid. Näiteks endiste poliitvangide ühiskonda taastööimisele suunatud Euroopa Liidu rahastusprogrammi puhul tundis CFNI, et suudab programmi eesmärgi paremini saavutada, kui jagab otsustusõigust vabanenud vangide endiga.

Otsustame koos

Alustuseks korraldati endiste poliitvangide gruppide (nii lojalistide kui ka vabariiklaste) osalusel seminare, mille järel nimetasid nad oma esindajad hindamiskomisjoni, kus need arutasid taotlusi ja andsid oma soovitusi. Selline töökorraldus tõi otsustamisse nende unikaalse teadmise, mida on endiste vangide edukaks lõimimiseks vaja ning mis takistusi seejuures ületada tuleb.

Lisaväärtuseks oli aga see, et varem omavahel vaenutsenud gruppide esindajad koh-

tusid regulaarselt fondi neutraalsel pinnal ja avastasid, et suudavad koos asju arutada ja üle olla vastastikustest eelarvamustest. Koostööd tegema hakanud eksvangid on erimeelsustest hoolimata suutnud mitmeid ühiseid huve ka riigiametnike ette viia.

Ning kui see näide ehk tundubki väga dramaatiline ja omane Põhja-Iirimaa vägivaldselt lõhestatud ühiskonnale, siis samu põhimõtteid oleme rakendanud ka vähem vastuoluliste teemade puhul, kaasates näiteks küla- ja naiseltse neid puudutavate otsuste tegemisse.

Kõigil juhtudel on suurem osalus kaasa toonud uusi vaatenurki ja põhjalikumaid teadmisi, kui muidu üsna väiksearvuline ja paratamatult raha saajatest kaugeks jääv fondi nõukogu oleks ise suutnud pakkuda. Puuduseks on siiski see, et niisugune otsustamine nõuab oluliselt rohkem aega ja ka selgeid kriteeriume, kuidas grupid oma esindajaid valivad. Tõusis võrdõigusslikkuse ja huvide konfliktide vältimise küsimusi – aga need on kõik lahendatavad.

Otsustage ise

Siit sammu edasi astub konsensuslik rahastamine. Üks meie programm nägi ette kindla summa ühe piirkonna projektide toetuseks. Selmet hakata taotlusi vastu võtma, kutsusime kõigepealt kogukonnad ja aktivistid kokku, et nad arutaksid koos

läbi ja jõuaksid otsusele, mis üldse on selle piirkonna olulisemad probleemid.

Konsensussele jõudmine nõuab muidugi rohkem kui üht kohtumist, aga alles siis, kui kohalike vajaduste osas oli ühiste arusaamisele jõutud, palusime hakata välja töötama konkreetseid projektitaotlusi. Mitmetel juhtudel töid kohtumised välja sektorite- ja teemaüleseid partnerlusvõimalusi, mis tagas lõpuks selle, et ühiselt esitatud projektid olid märksa tugevamad, kui olnuks omavahel konkureerivad taotlused suurelt hulgaldelt eri organisatsioonidelt.

Kaasav rahastamine ei ole mingi raketiteadus, kuid nõuab aega ja julgust uusi lähenemisi proovida. Selle oluliseks eelduseks on usaldus ja lugupidamine rahasaajate kui väärtuslike partnerite vastu. Tulemusena näeme, et nad on hakanud võtma rohkem vastutust kohaliku elu edendamise eest ning toimub parem info- ja ideevahetus gruppide vahel, kes muidu on sageli üsna kitsalt oma teemale keskendunud. Nõnda sünnib ka uusi liite ja välditakse "võitjate" ja "kaotajate" tekkimist, mida tavalised ülalt-alla toimivad rahastusprogrammid kaasa toovad.

Loe Põhja-Iirimaa Kogukonnafondist nende kodulehelt www.communityfoundationni.org ning kommentaare Eesti rahastajatelt Hea Kodaniku ajaveebist www.ngo.ee/blog.

See ei ole ju kellegi isiklik raha!?

“Projektirahastus tuleb ju ometigi ära kasutada!” on mentaliteet, mis tihti probleemideni viib. Sadade projektitaotlustega kokku puutunud **MARIS JÕGEVA** teab, et kurioosumid aruannetes toovad kaasa järjest kasvava bürokraatia.

Enamik Eesti ühendusi on projektitoetuste kasutamisel pigem ratsionaalselt tagasihoidlikud. Ka vastupidiste näidete puhul ei ole enamasti tegemist pahatahtliku käitumisega. Kummaliste kulutuste, absurdsete valikute ning halenaljakate põhjenduste taga on kirev reeglirägastik või rahastajate kohati vastuoluliselt erinevad nõuded, milles raske orienteeruda. Probleemiks on kohati väärtalt kujunenud arusaamad projektitoetuse olemusest ja eesmärkidest. See uuristab aga raha kasutajate usaldusväarsust.

Üks olulisemaid reegleid on, et toetust kasutatakse vaid projekti läbiviimiseks vajalike kulude katmiseks. “Kuidas on kulu seotud projekti läbiviimisega?” on üks sagedasemaid küsimusi aruannete läbivaatamisel.

Kuigi esmapilgul arusaamatu ost või teenus võib olla olnud igati vajalik, näib mõnel juhul, et arvetel lisamine projekti aruandesse on justkui põnev piiride katsetamise mäng, milles on oluline nii loovus, peitmis- kui veenmisvõime.

Piinlik on näha aruandes perekonna toidukorvi tšekke või augusti lõpus bürootarvetena ostetud vihikute, vesivärvide ja pliitsite arveid. No mis saab seal halba olla, kui projektijuht lubab endale ja raamatupidajale seminariga jaoks oste teheda vaevatasuks ka ühe jäätise, võib ju küsida. Või kui poes kaasasolev laps saab üllatusmuna või paar?

Searasv seminarilaul?

Seminaride toitlustamiseks on aruannete järgi kulunud aga lisaks killukesele magusale ka sigarette, pitse, searasva, piima ja leiba. Väikese koosoleku toitlustamiseks on ostetud kummalistes kogustes toiduaineid, näiteks 16 kg kurki. Hirmus piinlik on teinekord suutäisi lugeda, kuid väide, et seitse inimest söid koolitusel ära enam kui 20 kg torti, ei kõla usutavalt.

Loovamad inimesed suudavad kahtlustele igasugu põhjendusi vastuseks tuua lootuses, et ehk miski läheb lõpuks läbi. Näiteks olevat naabertaludest ostetud 12 liitrit piima, paarkümmend kilo kapsast ja

porgandit kasutati seminari raames koduloomade toitlustamiseks. Bürootarvetena ostetud koolivihikud jagati täiskasvanud osalejatele meeneteks. Searasvast tehti seminari käigus seepi.

Üht alusetut kulu ei saa ka emotsionaalse õigustatuse korral paremaks lugeda kui teist. Projektitoetus ei ole antud kellelegi preemiaks varasema hea töö eest ega valurahana raskete olude positiivsemate tunnetega üleelamiseks. See oleks ebaõiglane teiste ühenduste ja taotlejate suhtes. Projektile rahastuse saamisega kaasneb tihti karm konkurents, kus võistlustules on vajadused. Vajaduste ja probleemide lahendamiseks ei mängita õnnemänge.

Rumalad vahelejäämised

Minu töös tuleb ette ka halenaljakaid juhtumeid, kus inimeste ebasiiras käitumine on ilmselge. Ühes projektis viidi muuhulgas ühe väikese valla elanike seas läbi küsitlus eesmärgiga analüüsida kogukonna hoiakuid. Uuringu kokkuvõtte pandi aruandega kenasti kaasa – professionaalselt vormistatud, jooniste ja graafikutega, sissejuhatuses koostajate soov, et töö aitaks muuta elu Eesti saartel paremaks. Kõik asjakohane, kui mitte mainida, et projekt viidi läbi Lõuna-Eestis. Ei võtnud ülemäära aega leidmaks, et sama teksti oli keegi teine juba paar aastat ta-

gasi ühe küsitluse tulemusena koostanud ja sama raport oli paar aastat tagasi teiste kohanimedega kokku pandud.

Siin ei ole küsimus vaid pelgas pettusega vahele jäämises. Kui midagi niisugust selgub, kaob usaldus toetuse saaja vastu täielikult. Tekib põhjendatud küsimus, kas projekti raames on üldse midagi tehtud. Kas korra petnud projekti meeskond on valmis ja suuteline reaalselt mõnd tegevust läbi viima? Kas järgmises projekti-taotluses on inimesed ausad?

Rahastusprogrammide koordineerimise ülesannete hulka kuulub ka projektide raames läbiviidavatel tegevustel-koolitustel kohalkäimine. See on heaks võimaluseks õppida tundma partnerorganisatsioone ja ühingute eestvedajaid ning kontrollida, et lubatu ka tööpoolest taotluses kirjeldatud kujul aset leiab.

Ühele koolitusele kohale sõites leidsin projektijuhi-koolitaja maja eest suitsetamas. Kuulsin, et kohale tulnud paar osalejat saadeti koju, kuna nad kuuluvad pigem teise sihtgruppi, kelle koolitamine on plaanis hiljem eraldi. Läks mööda mõni kuu ning saabus projekti aruanne, millel kaasas registreerimislehed.

Aruandes oli tookord ärajäänud koolitus kenasti toimunuks nimetatud, paberite seas kaasas registreerimisleht, kus nimesid enam kui mõni. Järelepärimisele tuli kiire

põhendus, et vormiliselt seminar ikkagi toimus – kohaletulnutele tutvustati põgusalt projekti ja nad osalesid hiljem teistel koolitustel.

Kord ei saanud ma osaleda suurel aastat kokkuvõtval tänuüritusel, mille kutsel esinejana kirjas kuulus Eesti laulja. Seda suurem oli hiljem üllatus leida aruandes koolituskulude põhjendamiseks ka arvet laulja esindajalt, mida põhjendati tema esinemisega samal päeval toimunud koolitusel projektijuhtimisest.

Küsi nõu

Nii mina kui mu kolleegid oleme korduvalt kuulnud lauset “Õelge siis, kuidas peaks vormistama”, kui oleme otsustanud, et mõnd projektirahadest tehtud kulu ei saa aktsepteerida. Ei saa ega tohigi vormistada, tahaks vastata. Tööpoolest – igal ametlikul dokumendil (mida on nii projektitaotlus kui aruanded) on omad mõnikord absurd-sena näivad vormilised nõuded. Nõu küsimine on igati teretulnud ja kõiki soovijaid juhendatakse. Küsida aga abi kahtlaste tehingute vormistamiseks? Ülim nahaalsus!

Loomulikult teavad fondide töötajad erinevaid skeeme ja võimalusi, kuid neid ei jagata. Loovus ja meisterlikkus on väärt omadused, kuid töö eesmärk on midagi muud kui tegelikkuse väänamine selleks, et paberil oleks kõik korras. Nii on lihtsalt

piinlik, kui aruande lisaks on nähtavalt kokkupaljundamisel tekkinud joontega registreerimisleht või ettekande slaidid, millel mõnele varasemale samasisulisele konverentsile viitavad kuupäevad või logod. Olgugi et paberil justkui kõik korras, ei luba õiglustunne silma kinni pigistada.

Selliste üksikute katsetamiste ja proovimiste tõttu jäävadki rahastamise tingimused bürokraatlikuks. Ja muutuvad veelgi bürokraatlikumaks. Paljud rahastajad on seadnud projektitoetusest teatud kulude katmisele väga ranged piirangud, sest liiga palju on olnud toetuse saajate seas ülekalvaldamisi.

Kui ka paindlikumate rahastajate usaldust kuritarvitada, kaovad vabamad reeglid sealtki ning toetusrahaga kaasnev bürokraatia pigem suureneb.

Miks rahastajad meid ei usalda, kostab tihti etteheitena ühenduste seast. Aga niikaua kui tuvastatakse aruannetes fiktiivsed arveid, jäädakse pangakonto väljavõtete ja maksekorralduste esitamise nõude juurde. Kui projekti raames tehakse mitetusutavaid sularahatehinguid, keelatakse need järgmises voorus. Kui toitlustuskulud ei ole läbipaistvad, seatakse piirangud või otsustatakse nimetatud kulusid üldse mitte rahastada.

Usaldus on enda teha – nii lihtne see ongi.

Karl-Kristian Nigesen

Uued töötajad EMSLis

2010. aasta algas EMSLis re-
kordilise töötajate arvuga – üksteist.

Jaanuaris liitus meiega rahvusvahelise finantstöö taustaga Anneli Duarte (pildil paremal), kes võtab vedada vabaühenduste rahastamisalase eestkoste, et rahastamistingimused oleks mõistlikud nii rahastaja kui kasutaja seisukohast.

Mulluse Minu Eesti IT-toimkonna juht Geroli Peedu (pildil vasakul) jätkab mõttetalgutelt välja kasvanud idee arendami-

sega avalike teenuste teemal, mida toetab EAS. Loe www.ngo.ee/seitse.

Juba eelmises Hea Kodaniku numbris märkasite ehk impressumis uut nime – sellegi numbri toimetaja on ajakirjaniku ja suhtekorraldaja kogemusega Liisa Sveningsson Past (pildil keskel) Meta Advisory Group'ist.

Ettevõtja Vello Tamm juhib EMSLis üsna lühiajalist, ent samuti mõttetalgutelt alguse saanud uute töökohtade loomise projekti.

Vanadest olijatest jätkavad Alari Rammo kommunikatsiooni ja poliitika, Elina Kivinukk koolituste, Eva Truuverk Minu Eesti, Kristina Mänd arendusprojekti, Tatjana Lavrova venekeelsete vabaühendustega ning Urmo Kübar juhatajana.

Veebruarist lapsepuhkusele jääva Anna Laido tööd poliitika ja kaasamise alal jagunevad edaspidi teiste vahel.

Loe põhjalikumalt EMSLi töötajate taustast (ja vaata pilte) www.ngo.ee/kontor.

EMSLi tänavusi plaane

Esiteks saab sel aastal läbi mitu suurt projekti: kevadel Vabaühenduste Fondi toetatud ja Kristina Männi juhitud kodanikuühenduste arendusprojekt (www.ngo.ee/tagatargemaks), kus aitame 20 organisatsioonil analüüsida oma tegevust, leida olulisemad arenguvajadused ja lahendused neile. Et meetodika on end igati õigustanud, otsime võimalusi sellega sügisest jätkata, soovivatult juba suuremaski mahus.

Koos aastaga lõpeb Riigikantselei rahastatud paremate poliitikate projekt (www.ngo.ee/tof), kus nõustame avaliku võimu esindajaid kaasamisuskuste parandamise alal. Viimase raames toimub veel üks kodanike foorum kaasamismeetodina, korraldame koolitusi erakondadele ja ühendustele ning anname välja käsiraamatu eestkostest.

2011. aasta veebruarini kestab avalike teenuste projekt "Seitse ühe hoobiga", kus treime valmis seitse uut avalikku e-teenust, mida saavad osutada kodanikuühendused ja kogukonnad, aga loome ka info- ja nõustamissüsteemi avalike teenuste delegerimiseks. Vt www.ngo.ee/seitse.

Integratsiooni Sihtasutus otsustas jätkata EMSLi venekeelse kommunikatsiooni toetamist Tatjana Lavrova eestvedamisel.

Kodanikuühiskonna Sihtkapital jätkab ajakirja Hea Kodanik ilmumise ning Siseministeriumi nii kommunikatsiooni, ürituste kui ka eestkostetegevuste rahastamist. Uue näo võiks aasta lõpuks saada hea kodaniku infovärv www.ngo.ee, edasi peame ka hea kodaniku ajaveebi www.ngo.ee/blog ning videokanalit www.youtube.com/heakodanik.

Eestkostetegevustest saab tänavu olu-

lisimaks kodanikuühiskonna arengukava 2011-14, kus saavad põhimõtteliselt paika avaliku võimu peamised tegevused.

Koolituste osakonnas jätkuvad juhtimise jututoad (www.ngo.ee/jututoad), kevad- ja suvekool ning muidugi teeme ka tellimuskoolitusi. Kui tarkus tundub otsa saavat, kirjuta elina@ngo.ee.

Õppematerjalidest läheb töösse kolm käsiraamatut: lisaks juba mainitud eestkoste omale veel ajaplaneerimise ning konverentside, üldkoosolekute ja teiste kogunemiste korraldamise õpikud. Eks näis, kui palju neist aasta jooksul valmis saab.

Täpsem tegevuskava valmib, nagu ikka märtsis, kui on selgemad ka erinevad rahastusvõimalused. Seega on väga oodatud liikmete ja teiste ettepanekud, millega EMSL veel tänavu ja edaspidi võiks tegeleda. Kirjutage oma mõtteid urmo@ngo.ee.

Minister Lukas jättis parteinoored rahata

Peeter Langovits / PM/Scanpix

Varemgi vaieldud küsimuse, kas parteide noorteorganisatsioonide tuleks noorteühenduste riiklikul rahastamisel käsitleda teistega võrdselt, lahendas haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas nii, et jättis kaks sellist organisatsiooni toetuse ta.

Eesti Noorteühenduste Liit (ENL) avaldas selle üle nõrdimust, kuna aastaid on ministeeriumi juures koos käinud noortepoliitika nõukogu, kus noored ise lepivad etteantud summa piires raha jaotuse kokku, mille minister kinnitab. Seekord vastasid MTÜd Noored Sotsiaaldemokraadid ja Rahvaliidu Noored küll toetuse tingimustele ja said oma taotlustele kõrged hinded, ent minister otsustas nad siiski rahata jätta.

Ministeerium põhjendas oma pressiteates otsust, et noorte emaparteisid

rahastatakse niigi riigieelarvest. ENLi väitel ei toeta aga Rahvaliit ja sotsid omaanimelisi noorteorganisatsioone rahaliselt. "Riiklikust toetusest ilmajäämine seab mõlemad noorteorganisatsioonid väga raskesse olukorda, kuna aastatoetuse näol on tegemist nende peamise sissetulekuga."

Ka EMSL tegi avalduse, öeldes, et kui parteide noorteorganisatsioonid ei peaks seda raha saama, tuleb nii sätestada juba konkursi tingimustes. Vastasel korral ei saa ükski kodanikuühendus tunda kindlust, et ta taotluse hindamisel lähtutakse reeglitest, mitte kellegi isiklikest eelistustest. Rahvaliidu Noored esitasid Lukase otsuse peale kaebuse halduskohtusse.

Kokku jagas ministeerium noorteühenduste aastatoetusi 7,5 miljonit krooni 13 organisatsioonile.

Loe lisa www.enl.ee ja www.hm.ee.

Kodukant vaidluses MTÜs tulu teenimise üle

Viimastel aastatel teravamaks muutunud küsimus, kas ja millistel tingimustel tohivad kasumitaotluseta organisatsioonid ise tooteid-teenuseid pakkudes tulu teenida, on jõudnud ühe pretsedendini põllumajandusministeeriumi tõlgenduses.

Nimelt kehtestas ministeerium Leadermeetmes majandustegevusega tegelevatele vabaiühendustele 90 protsendi asemel firmadega võrdse 60protsendilise investeeringute toetusmäära, millega Kodukant mõistagi rahul ei olnud, kuna pole ju tulu teenimine näiteks külaseltsidel pea kunagi eesmärk omaette, vaid see pigem aitab kulutusi katta.

Ministeerium selgitas oma käitumise ajendina, et toetused ei tohi moonutada kohalikku turgu, andes sarnaste eesmärkidega MTÜdele eelised firmade ees. Maaelu- ja kalanduspoliitika asekancler Toomas Kevvai märkis, et toetusmäära puhul ei saa lähtuda üksnes ettevõtlusvormist, vaid vaadelda tuleb ka tegevuse sisu.

Edaspidigi 90protsendilise toetuse näiteks tõi ta külakeskuse, mille eesmärk on pakkuda kogukonnale erinevaid teenuseid ning ruumide rentimine ei ole seltsi

peamine eesmärk, vaid lisategevus enda majandamiseks."

Kui aga tegevuse peamiseks eesmärgiks on ruumide rentimine, majutusteenuse pakkumine või muul moel tulu teenimine, siis ei ole toetust võimalik saada rohkem kui 60 protsenti," täpsustas Kevvai.

Nii toetusi jagav PRIA kui kohalikud tegevusgrupid on juhtinud ministeeriumi tähelepanu juhtumitele, kus ettevõtjad moodustavad MTÜsid investeerimiseks oma ettevõtte majandustegevusse, lootuses seeläbi saada kõrgemat toetuse määra.

Mittetulundusühingute seaduse esimene rida ütleb praegu nagunii, et MTÜ eesmärgiks või põhitegevuseks ei või olla majandustegevuse kaudu tulu saamine, tulumaksuseadus aga laiendab ettevõtluse võimalusi seoses tulumaksusoodustusega, kuigi praktikas maksuhaldur pigem taunib omatulu teenimist.

Kuna viimaste aastate poliitikad pigem toetavad mitmete programmide kaudu avalike teenuste osutamist vabaiühendustes ja sotsiaalset ettevõtlust, on tõenäoliselt vaja muudatusi ka seadustes, mis selgitaks MTÜde rolli turul ühesemalt.

Hele-Mall Kink

Murru Küla Selts Pärnumaal rendib välja ruume ja pakub toitlustusteenust.

Liitu infolistiga

Jaauarist veidi nägu muutnud kodanikuühiskonna nädalikirjas ilmuvad EMSLi liikmete ja muidu üldhuvitaavad teated igal esmaspäeval. Listiga saab liituda www.ngo.ee esiküljel, uudised on oodatud info@ngo.ee.

Lugemisühing teeb lugemise mõnusaks

EMSLi liige Eesti Lugemisühing pole raamatuklubi, vaid avalikkuse eest üsna märkamatu juba 1992. aastast harinud peamiselt õpetajaid ja lapsevanemaid lugemist mõnusana näitama, levitades positiivset usku raamatusse ja vähendades hirmu kurja pedagoogi ees. **ALARI RAMMO** avastas seda lugu kirjutades, et lugemine on terve teadus. Tänavusel lugemisaastal saab teema kindlasti paljudele tuttavamaks.

Kõige rohkem kartsin lugemisühingu esinaisele Maili Vesiko-Liinevi-le külla minnes avaküsimust: “No mida sina siis viimati lugesid?” Et äkki ma pole väärtki seda lugu kirjutama.

Aga oh ei, Maili oli väiksema lapse just magama saanud, pakkus teed, hapukurke ja omatehtud leiba, ning vuristas veerand tunniga ette kõik lugemisühingu projektid. Nagu ta polekski ta mõnda aega kahe lapsega kodus olnud, vaid ikka kõigi tööde keskel.

Alles siis, kui Maili korras peatub, saan küsida et milleks see kõik? Mee-nutan, et mulle meeldis küll kogu aeg lugeda, ainult lugemispäevikuid ma ei sal-linud, kuna ei osanud juurde joonistada.

Maili ütlebki, et loomulik lugemishuvi ongi see kõige tähtsam, mitte sundus: “Pea-asi, et loeb, pole tähtis, mida.” Tänapäeva-seid suhtluskanaleid ja arvuteid ei pea ta

kusjuures lugemise vaenlasteks, vaid leiab, et lastele peab raamatumaailma lihtsalt ka-valamalt näitama ja kindlasti mitte näpuvii-butusega. “Iga laps peab ise otsustada saama ja kui tal on meeldiv kokkupuude, valivadki paljud lugemise, sunduslikult mitte.”

Lugemisühingu teine aktivist Meeli Pan-dis täpsustab ühingu tegevuse teoreetilist tausta, mille järgi tuleb eristada lugemise kolme külge: formaalset kirjaoskust, funk-tionaalset ning lugemust. Esimesega on Eestis hästi – 99,77% oli viimase rahvaloenduse andmeil kirjaoskajad, ülejäänud vaja-vad eriõpet, kuid täiskasvanud lugemis- või kirjutamisraskustega inimestele seda Eestis peagu ei pakuta ja logopeedidegi pidamine koolides on viimasel ajal löögi all.

Edasi. Funktsionaalne kirjaoskus tähendab loetust arusaamist ja selle kasutamist. “Loetakse meil justkui palju, aga arusa-

mine on nagu teiste ainetega – tuubitakse, aga elulist ülesannet ei osata lahendada,” võrdleb Maili lugemisprobleeme kooli-õpetuse põhimõteteliste muredega.

“Kui laps ei tea, mis on parv või sahver, jääb “Kevade” kaugeks ja arusaamatuks”, näitlikustab Meeli. Võrreldes rahvusva-heliste loodusainete alaste uuringutega kardab Meeli uuest PISA testist kehvemast tulemust. Üheks põhjuseks peab ta hoiaku-t, et lugema õpetatakse algklassides ja edasi pole aineõpetajatel sellega asja. “Või kui, siis ainult kirjanuse õpetajatel ja se-dagi mitte lugemisoskuste, vaid lugemuse suurendamisel,” arvab Meeli.

Lugemus ongi kolmas lugemise külge. Need numbrid kukuvad muidugi kogu maailmas nii tehnoloogia arengu kui alternatiivsete meelelahutuste tõttu, olgu viimasteks siis sport, muusika või alkohol.

Meeli näeb põhjust valikute kättesaadavuses: “Vaadake, kui palju on alkoholi reklaami võrreldes raamatute omaga.”

Lapsed loevad rohkem

Meeli sõnul on alati ka neid lapsi, keda ei saa raamatute juurest sporti tegema või kelle puhul peab lausa silmade pärast muret tundma. Üks Türgi teenindaja küsis talt ükskord, kas Kivirähu “Ussisõnad” on eestlaste piibel, et kõigil kaasas ...

Siiski arvab ta, et praegused lapsed loevad rohkem kui eelmine põlvkond. Kas just raamatuid, aga sõnumeid, suhtlustekste, blogisid, teateid, uudiseid ja kõike muud, mida on täis meie reaalne ja virtuaalne maailm. “Nii et lood lugemisega on mitmekesised ja ma ei rõhutaks sõna teist, vaid esimest poolt,” muigab Meeli.

Just raamatute kättesaadavuse kohta on Mailil oma kindlad veendumused. Lugemisuuringu tegemistest on tema lemmik muidugi ta enda juhitud “Lugemispesa” projekt, mis on viis aastat aidanud luua lasteaedadesse ja algkoolidesse mõnusaid lugemiskohti, kus loovust rikastavad padjad, vaibad ja raamatud koos. Nii mõnused, et lapsed õpetajalt küsivad, millal nad jälle lugema võivad minna.

Raamat pole püha lehm

“Me ei saa lapselt küsida, miks sa raamatuid ei armasta, kui need asuvad kapi otsas ja all on vaid mingid nädud,” räägib Maili. Raamat pole tema jaoks ka mingi “püha lehm”, millega midagi teha ei tohi – vajadusel saab neid ju ka parandada.

Muuseas märgib Maili, et seljaga lapse poole olevat raamatut väike inimene ei “hõlma”. “Meie loeme sealt pealkirja, aga lapse jaoks pole see info – talle peab kaanepilt ja tekst näha olema.”

Lugemispesa tekitas muide alguses vastupanugi: et mida te siin nüüd leiutate!? Aga oma magistritöö lugemiskeskondadest kirjutanud Maili avastas, et isegi lugemisuuringu koolituse läbinud õpetajaist (kokku pea 2000) pani osa ikkagi nurka vaid laua, tooli, riuli ja raamatud. Või toriseti, et lõsutamise rikub selja, nägemise ja mida kõike. Lugema peab laua taga!

“Inimesed on tulnud omast ajast,” ohkab Maili, kelle arvates on lugemine ise igal juhul kasulikum kui korra krõnkus selg.

Ülimaks väärtuseks on kõigis lugemisuuringu tegevusis nagunii hoopis loovus.

Maili seletab elavalt, kuidas lugemisega ning lugemisele ärgitamisega on seotud mängud ja meisterdamine, ega mõista taas neid, kes pöörivad silmi, nähes kääre ja raamatuid kõrvuti – lapsed lõikavad need ju katki! “Ei, kõik vahendid peavad lapsele olema kättesaadavad,” lõikab Maili sellise jutu läbi, kuna kõige laste eest peitmine on loovuse esimene vaenlane.

Eriti õpetajate koolitamine ongi lugemisuuringu üks põhitegevusi ja paistab, et nad saavad sellega väga hästi hakkama. Mitut projekti on tunnustatud Euroopa lugemisprojektide auhindadega ning mõni on kestnud juba kümme aastat.

Olgu loetletud vaid mõned lugemisuuringu eesmärkidest ja pidevatest tegevustest: väärtustada eri viisidel kooli kui keskkonda, kus loetakse; ärgitada lapsi lugema ja loetu üle netis (!) arutlema, tõsta eelkõige õpetajate teadlikkust lugemiskeskustest, harida lapsevanemaid, ergutada raamatute vahetamist, osaleda uute lasteraamatute hindamises jne.

Uute mõtetena ootavad teostamist näiteks idee viia eakad lasteaedadesse ja koolidesse lastele lugema ja jutustama, ning miks ka mitte saata noori nende vanade juurde ette lugema, kes ise enam ei näe.

Lisaks toimuvad lugemisuuringu iga-aastased konverentsid praktiliste ja mänguliste ning igal juhul loovate tööbadega, ja pidev motiveerimine, mille vajalikkust ei jõua Maili ära kiita. Õpetajatel kippuvat ikka esinema selline “mis nüüd mina” mentaliteet ja lugemisuuring üritab muuhulgas innustada rohkem teadma ka kodanikust ja kodanikuühiskonnast.

Kas või saates igal aastal paar ühingu liiget EMSLi suvekooli, kust Maili isegi õppis mõne aasta eest tarkusetera: teha tuleb asju, mis endale meeldivad. Kui ei meeldi, mine ära. Või saates tublimaid õpetajaid Euroopa või maailma lugemiskonverentsidele teiste maade kogemustest õppima.

Niisiis: millal sa viimati lugesid?

Mmm ... Oli küll üks raamat ...

Sa lugesid just selle artikli läbi, seda sa viimati lugesidki!

MTÜ Eesti Lugemisuuringu projektid: Lugemine on mõnus; Lugemispesa; Kool, kus lugemine loeb; Lugemismängud; Lugemiskeskused; MorPAL. Toetab Hasartmängumaksu Nõukogu. Vt lähemalt www.lugemisyhing.ee

Ootame sind lugemisaastat tähistama lugemiskonverentsile Tartus 11. juunil.

Kuidas tõsta laste lugemishuvi?

- Loo koju sobiv lugemiskeskond: raamatud on kättesaadavad, lisaks lauale-toolile saab raamatut lugeda ka pehmel vaibal või padjal.
- Vaata raamatut koos lapsega. Ära küsitle (kes see on? mis see on?), vaid jutusta, mida piltidel näed. Siis hakkavad lapsed hiljem ise jutustama ja loovalt mõtlema
- Ole lapsega koos raamatut vaadates ja lugedes positiivne, avatud ja loov. Ära kommenteeri lapse kõnet ega lugemist.
- Meelita last raamatu juurde ja kunagi ära sunni, ähvarda ega manipuleeri lugemisega (kui sa lugemist ära ei õpi, siis...)
- Käi koos lapsega raamatukogus ja -poes ning lase tal endale ise raamatuid valida
- Tunne huvi lapse hobide vastu (nt arvutimängud) ja aktsepteeri neid, siis usaldab laps ka sinu soovitusi lugemise headusest
- Näita lapsele raamatute imemaailma: loe talle ette (isegi kui ta oskab ise lugeda), lugege koos, joonistage ja lavastage loetu põhjal
- Meisterdage koos raamatuid ja andke sõpradele lugeda, tunnustage last kui autorit
- Vali lapsele raamatuid vastavalt tema huvile: kui laps huvitub autodest, siis otsige raamatuid autodest, autoajakirju ja lugemist internetist.
- Lugeda saab igal pool: liiklusmärke, silte, ajakirju, veebilehti jne
- Kui laps loeb, siis toeta ja tunne huvi, isegi kui see ei tundu sulle piisav (nt koomiks)

MAILI VESIKO-LIINEV

Maal on ikka päris keeruline elada, kui head töökohad ja hea haridus on linnas, ütleb sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse osakonna juhataja KADI VIIK. Ta ise naudib maal elamist ja on aktiivne külakoguski, mis teinekord Midsomeri seriaalielu meenutab. Vestles Liisa Sveningsson Past.

Ökotarbija Kadi Viik

Mida sinu jaoks tähendab olla roheline?

Minu jaoks on roheline inimene keegi, kes vaatab enda huvidest kaugemale, kes otsuseid langetades kaalub nende mõju väga erinevatest külgedest, väga laialt ja pikka ajaperspektiivi silmas pidades. Ise püüan roheline olla, alati see ei õnnestu ja ma ei tea, kas teised mind selleks peavad. Minule on igatahes minu tegude ja tegematajätmistele tagajärjed väga olulised.

Ma ei taha toetada oma rahakotiga ettevõtteid, kes ei austa inimõigusi või kallavad sodi kuskile Aafrika vetesse. Ma ei taha tarbida meediat, mis propageerib elustiili, mis ei ole jätkusuutlik jne. Kahjuks arvan, et loodusäästlik majandamine ei ole läänemaailmas valdav ja meie elustiilis on väga palju, mida tuleks muuta. Globaalses perspektiivis tarbime ikka üle mõistuse palju.

Kuidas öko-usk sinu igapäevases elus tunda on?

Rohelist mõtteviisi ma nüüd päris usuküsimuseks ei pea. Ise igatsen võimalikult lihtsat ja eheadat elu. Üritan süüa lihtsat ja puhast toitu, mitte üle tarbida ja pidevalt endalt küsida, kas ma vajan midagi, mitte kas ma tahan midagi. Mida rohkem aeg edasi läheb, seda rohkem ma tahan teada, kuidas toiduks tarvitav siga elanud on või millise päritolumaaga toorainet mismoodi töödeldakse ning mitu kilomeetrit see läbib, et poodi jõuda. Ma arvan, et võti on tarbimises ja elustiilis ning tarbijatel on siinkohas väga suur jõud.

Kas maalt linna tööl käijal on tegelikult lihtne ökomeelne olla?

Kui head töökohad ja hea haridus on linnas, on maal ikka päris keeruline elada. Eks maapiirkondi on väga erinevaid. Mina elan suhteliselt lähedal mitmele suurele keskusele, aga toimivat ühistransporti meil ei ole. See tähendab, et minu lapsed, kellest nooremal on täpselt 11 aastat päevani, millal ta saab juhiloa teoreetiliselt ära teha, ei saagi omal käel ringi liikuda. Nad ei saa omal käel kooli, trenni, koori, sõprade juurde.

Tegemist on väga looduskauni kohaga, külaga, kus talvel elab tegelikult päris palju püsielanikke ning suvel mitmekordistub elanike ja külaliste arv.

Arvan, et maal, metsas elamine on meile hästi mõjunud. Tarbime vähem, ei tekita müra ega prahti. Meelelahutused on lihtsad: mere ääres ja metsas ringi kondamine, ahju ees istumine, seente ja marjade korjamine,

aias toimetamine. Linnas viibitavat aega kasutame ökonoomselt ja üldiselt on mul alati väga hea meel, kui linnakära seljataha jätan ja kodu poole sõidan. Kohale jõudes hingan alati sügavalt, sest sellist õhku ma mujal ei tea.

Mida peaks Eestis ära tehtama, et linna lähedale maale kolimine oleks tegelikult loogiline eluvalik?

Pea toimivat ühistransporti ja elementaarset infrastruktuuri hädavajalikuks. Toimiv ühistransport tähendab regulaarsust, turvalisust, puhtust ja see peab olema tagatud igas piirkonnas. Eestis on see vist prioriteetide järjekorras viimane transporditeema, kuigi on üks laste, naiste ja vanemate inimeste peamisi liiklemismooduseid. See on kohalike omavalitsuste kaelas, kellel puudub kas soov või võimekus seda tagada.

Muud teenused on ka olulised, aga minu arvates on selles kohas paljud lahendused üsna loomulikud ja paindlikud, nagu väikesele riigile kohane. Postiljon toob paki ukse ette, neti teel saab hääletatud ja raamatukoguga pean läbirääkimisi teemal, et raamatuid võiks tagastada suvalisel ajal postkasti. Seega teenuste puudumise üle vähemalt mina kurta ei saa, aga loomulikult on inimestel väga erinevad vajadused sõltuvalt vanusest, võimalikest haigustest või muudest asjaoludest. Kindlasti on teenuste kvaliteet ja kättesaadavus ebahühtlane ja samas hädavajalik regionaalseks arenguks.

Ehk on lahenduseks kaugtöö?

Kaugtöö on mingite tööde puhul ikka väga tänuväärne lahendus, eriti kui elad töökohast kaugel. Töö- ja pereelu ühitamise puhul on aga oluline, et kaugtöö tegija ise oskaks endale piire panna, et ta kogu aeg enam "tööl" ei oleks või vastupidi, tööd tehes muuga ei tegeleks. Minu tööandja seda võimaldab ja kasutan võimalust, nii et vähemalt ühe päeva nädalas kogun sobivad tööülesanded kokku ja teen neid kodust.

Kuidas sul külakogu liikmena läheb?

Külakogus olemine on nagu "Midsomeri mõrvade" seriaalis osalemine! Kindlasti on see rikastanud minu elu. Tundub, et valla oma ka. Eks seal tulevad arutamisele väga erinevad teemad, alates sellest samast mittetoimivast ühistranspordist või tänavavalgustusest, mis on üleval vaid pooles külas. Samas kerkib esile igasugu huvitavaid naabritevahelisi probleeme. Keegi on kellegi

tee sulgenud või kivi ette veeretanud. Vald on igatahes rõõmus, et külakogu aktiivne on ja et neil on partner, kellega asju ajada. Varem see eriti ei toiminud. Tegelikult mul on tunne, et Eestis kaasatakse täitsa meelsasti, vähemalt nii kaua, kui osapooled on konstruktiivsed.

Kui oluline osa roheliseks olemisel on sinu jaoks orgaanilisel või kohalikul toidul?

Toit ja selle päritolu on minu jaoks oluline, aga kõige olulisem on ehk toitu mitte raisata. Sellega näen kõige enam vaeva. Mulle meeldib rütmilisus, mis tuleb aastaegade järgi toitumisest, mulle meeldib mahetoit ja ma tahan teada toidu ja selle koostisainete ning valmistamise päritolu ja ajalugu. Soovin võimalikult vähe lisaaineid ja kunstlikult tekitatud maitseelamusi. Igatahes võiks kala suitsumaitse tulla leplaastudest ja mitte Ameerika tehastest New Yorgi külje all.

Kui palju oled ise nõus pingutama, et ökokaubani jõuda?

Eestis on see keerulisem kui paljudes lääneriikides, kus ka tavapoed müüvad üsna laia valikut mahetooteid. Siin peab vaeva nägema – turgudelt otsima või spetsiaalsesse poodidesse sõitma. Meil on oma vallas tänuväärne algatus O.T.T (Otse Tootjalt Tarbijale), kus kohalikud tootjad tulevad kord nädalas ja müüvad tunni aja jooksul kauba inimestele maha. Saab paljusid baasaineid – mune, piima, võid, leiba, jahusid, liha, juurikaid. Samas on ikka nii, et mida keerulisem ja kallim on kodumaise mahetoidu hankimine, seda vähem seda ilmselt tarbitakse.

Mida pead tarbimisotsust tehes olulisemaks – kohalikkust või ökomärgi olemasolu?

See on natuke erinev ja sõltub asjaoludest. Aga kuna mul on suur soov survestada Eesti kaupmehi rohkem mahetoodetele üle minema, siis olen eelistanud pigem mahetooteid. Kuigi poodides, kus ma käin, neid tavaliselt kõrvuti päris ei ole. Tegelikult usun, et sõnum läheb paremini kohale otse-suhtlemisel kaupmeestega.

Seega julgustan kõiki tootjate või poodidega aktiivselt suhtlema. Kasutage telefoni, e-posti, otsekontakte ja küsige, miks neil selline valik on. Mina olen ilmselt nii mõnegi poe nuhtlus, haha. Rahakotiga mõjutamine toimib ka, isegi kui ainult üks inimene

vabapidamisel kanade mune ostab, siis tema elu jooksul teeb see kokku üsna mitu head muna.

Kasvasid Rootsis, kus on keskkonnateadlik olemine on hästi lihtsaks tehtud. Mida oleks Eestil seal õppida?

Kui ma Eestisse kolisin, oli mul prügi-sorteerimine nii sisse juurdunud, et mul oli füüsiliselt valus klaaspudeleid tavaprüggisse visata. Vedasin isegi oma kasutatud patareisid Rootsi tagasi, sest seal oli koht, kuhu neid viia, ja Eestis ma seda ei leidnudki. Võib-olla oli see kuskil olemas, aga sel juhul tavainimeste eest hästi peidetud. Pärast mitut aastat Eestis olin ennast tagasi harjutanud prügi segi viskama. Pärast maale kolimist harjusin jälle ümber. Moraal on vist see, et teadlikkus peab käima koos võimaluste ja vastava infrastruktuuriga. Kui sa tahad sorteerida, peab see ka reaalselt tehtav olema.

Nüüd on Rootsi täielikult mahetoidule üle minemas. See on valdkond, mis kasvab meeletult vaatamata üldisele majandussurutisele. Põhimõtteliselt pole enam toodet või teenust, mida ökomärgistusega ei saaks. Isegi kõõgitootjad ja reisisuure pakkujad on ökomärgiga – kõik astmed nende tootmisprotsessis vastavad nõuetele.

Tarbijale on see väga lihtsaks tehtud. Lähed poodi ja kõrvuti seisavad mahesink ja tavasink, mahepiim ja tavapiim jne. Teisest küljest ma ei tea, kui palju Rootsi inimesed on tegelikult oma elustiili muutnud – mahepiima valimine ei muuda palju, kui sa tarbid samas mahus ja sama häirimatult kui varem ning viskad ära sama palju.

Mida ma aga Rootsis ei ole tajunud, on patriootiline üleskutse tarbida kodumaist iga hinna eest. Kui Eestis puhkes transrasvade "skandaal", olid paljud häiritud just sellest, et keegi julges Eesti oma kommifirmat kritiseerida.

Ma arvan, et rootslased boikoteeriksid suuremate süümepiinadeta mõnda Rootsi tootjat kohe, kui selguks, et firma teeb midagi keskkonnakahjulikku või müüb odavaid aseaineid kvaliteedi pähe. Õigemini nad teevadki seda, just praegu on Rootsi sealihatootjatel väga raske elu pärast seda, kui loomakaitsjad paljastasid täiesti jubedad tingimused sigalates. Ilmselt igal rootslasel läks traditsioonilise jõulusingi isu üle ja see on nende laual sama oluline kui eestlastel verivorst!

Ela linnas nagu maal

Aet köögis

Tegelikult soovitaksin kõiki Eesti toidublogisid, sest pea eranditult panevad autorid rõhku ka sellele, millal on kodumaist toorainet saada, mis aastaajal on mõistlik mida süüa ja kuidas koostisosad võimalikult keemiavabalt kätte saada. Minu lemmik on aga Aeda kööbiblogi, mis tegelikult vaatab suurt osa igapäevaelu valikuid. Lisaks retseptidele arutleb see blogija ka pikalt ja asjatundlikult selle üle, kuidas toit elu mõjutab. Nii leiab artikleid tervisest, e-ainetest, mõistlikust toitumisest ning allergiatest. Lisaks ühendab ta retsepte ja arutlusi, näiteks annab nõu, kuidas teha maiustusi lapsele, kes poekommi süüa ei saa. maitseelamused.blogspot.com

Eesti oma Bioneer

Ökohuvilise maailmakodaniku esimene peatus eestikeelses internetis on kahtlemata Bioneer. Seal saab selgeks kõik alates orgaanilisest toidust kuni sotsiaalse ettevõtluseni. Lakkamatu uudistevoog toob lugejateni ka energeetika ja keskkonnanõu. www.bioneer.ee

Kuidas kõik on hästi

Tihti meenutavad kirjutised terviseemal intellektuaalselt kaelamurdvat alpinismiharrutust. New York Timesi ajakirjanik Tara Parker-Pope on need aga inimese – patsiendi, töökäija, harrastussportlase, lapsevanema, tarbija – perspektiivist lahti kirjutanud.

Teemade valik ulatub tal polkast rokini, kõik seotud igapäevaste väikeste valikutega kas või toidupoes. No ja kust mujalt saaks teada, et järgmine suur trend eakate elukvaliteedi parandamisel on hüppeliigese proteesid.

Kui fookus selles blogis kipub väga spetsiifiliseks minema, on Timesi toiduajakirjanik Mark Bittman oma ajaveebi ja videotega alati õnneks kohe varnast võtta. well.blogs.nytimes.com

Ole roheline Facebookis

Kuigi sellele rakendusele on viimasel aja lisatud kamaluga kelli ja vilesid, on näoaraamatu rohe-aplikatsioon endiselt keskendunud igapäevaelu ökovalikute meeldetuletamisele ning sellekohaste uudiste pakkumisele. Ka neile inimestele, kes ei soovi oma näoaraamatu-sõpradele virtuaalseid vikerkaari saata või küberpuud kasvamas passida (sest olgem ausad, Eestis on nii vikerkaared kui ka kasvavad pärispuud oma loomulikus keskkonnas esinevad loodusnähtused), annab see pisikeste ampsude kaupa infot pisikestest sammudest ökoelu suunas. Ega suuri jaksaks keegi võtta, küll aga teistelegi näidata, et sa oled ikka roheline. apps.facebook.com/iamgreen

Soovitusi eluks planeedil Maa sajab sisse uksest ja aknast. Hea Kodaniku toimetaja **LIISA SVENINGSSON PAST** soovitab oma kuut lemmikveebisaiti, mis aitavad tervise-, öko- ja toiduvallikes hea elu üles leida.

Üks päev ilma lihata

Oksendamiseni oleme kuulnud, et lääne inimeste toidus on loomsete valkude (ennekõike liha) üleküllus. Järjekordse moraalitsemise asemel on Johns Hopkinsi ülikoolist välja kasvanud lihavabade esmaspäevade liikumine kokku pannud samanimelise veebilehe. Arvestades Eesti poodide aedviljalikut, ei ole kõik iga nädal kodulehele pandavad taimetoidumenüüd Eestis rakendatavad, kuid selle puudujäägi korvavad nõuanded meditsiinist pidude korraldamiseni. www.meatlessmonday.com

BBC Good Food

Brittide rahvusringhäälingu ajakiri Good Food on rohkem ja vähem ambitsioonika kodukoka piibel, mille retsepte tõlgib meie Oma Maitsegi. Kuigi kogu koduleht on avastamist väärt, on eriti tänuväärne kohaliku hooajalise toidu alajaotus. Tuleb vaid osata nõuandeid Eesti jaoks kohandada, sest näiteks šotlaste püütud austrid ei saa kunagi Eestis lihtsateks kodumaisteks suupisteteks. Seda isegi mitte parima tahtmise ja r-reegli (süüa austreid vaid kuudel, mille nimes on "r") järgimise juures. Good Foodist ideid otsides ei tohi aga kohe kindlasti piiluda kaloraazi, mille tublid britid on meie jaoks välja arvutanud iga retsepti sabas. See, mis hingele ja kehale hea, ei ole lihtsalt tingimata just dieetseim. Aga mis teha, kui ka kohalikest ja orgaanilistest koostisosadest saab teha suussulavaid võiküpsiseid. www.bbcgoodfood.com/content/local

URMO KÜBAR sirvis taas kodanikuühiskonna kunagise häälekandja Foorum 1999.-2000. aasta vahetuse numbreid, kus pandi suuri lootusi riigi ja kolmanda sektori koostöö paranemisele.

10 aastat hiljem

1999. aasta detsembrinumber kuulutab esilehel: “Koostöökogude loomine toob läbimurde suhetes riigiga.” Läbimurde tooma pidanud kogusid oli kaks: kaheksa valdkondlikku katusorganisatsiooni asutasid ühenduste konsultatiivnõukogu ning erakonnad ja katusorganisatsioonid koostöökoja.

Esimese loomise eesmärgiks oli jõuda üksmeelele kolmanda sektori ühistes vajadustes ja eesmärkides. Koostöökoda leppis aga kokku, et koos töötatakse välja aasta jooksul Riigikogule esitav Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsioon. Tegelikult jõudis EKAK Riigikokku 2002. aastal.

Kümme aastat tagasi oldi optimistlikud. “On uus tase, et kõik Eesti parteid ja ühendused laua taga konsensussele jõuavad, et koos asju arutama hakata,” ütles EMSLi toonane juht Kadri Kopli. Ka peaminister Mart Laar kiitis I Eesti mittetulundusühenduste konverentsil (millest praeguseks on saanud paari kuu eest kuuendat korda peetud kodanikuühiskonna konverents) ühendusi koondumise eest. “Olen aru saanud, et analoogilist *one-stop-shop*’i oodatakse valitsusväliste organisatsioonidega töö koordineerimises ka valitsuse poolt,” ütles ta oma kõnes.

Praktilise tasandi kohta tõesed aga sotsiaalministeeriumi osakonnajuhataja Aive Sarjas oma arvamuse artiklis, et ühendused ei ole partneritena piisavalt hästi juhitud ja toimivad. “Miks ei võiks avalik sektor võtta investeerija rolli ning rahastada pikaajalist MTÜdele suunatud juhtimiskoolituse programmi? Kasu oleks mõlemapoolne: mittetulundusorganisatsioonid areneksid ning avalik sektor saaks endale väärilise partneri, kellele rahuliku südamega usaldada paljud seni veel riigiasutuste poolt täidetavad ülesanded.”

Eesti Õiguskeskus lõi internetis seaduseelnõude arutamiseks avaliku listi, hilisema TOMi ja praeguse osale.ee kauge eelkäija. Listi liikmetele saadetakse eelnõu tekst ning neil on siis võimalus oma arvamusi ja ettepanekuid esitada. Kuna listis osalevad ka ministeeriumide ametnikud, ei jää asjalikud ettepanekud riigi tähelepanuta, kinnitasid listi käivitajad. Potentsiaalsed kasutajad olid skeptilisemad. “Mul puudub igasugune usk, et minu loba kusagil listis sunniks kedagi seadust ümber tegema,” ütles näiteks IT-spetsialist Kati Korm.

Missugused olid suhted ühenduste ja avaliku võimu vahel, saab teada ka teistest lugudest.

Uudises Saaremaa süvasadama rajamisest väitleb Riigikogu liige Kalev Kotkas oma praeguse kolleegi, toonase Eestimaa Looduse Fondi juhi Toomas Trapidoga: “Iseenesest on kolmanda sektori sekumine väga vajalik, kuid nende hääle peaks olema nõuandva iseloomuga. Asja kurbloomisus on aga selles, et kolmas sektor kipub praegu ise otsustama.”

2000. aasta jaanuarinumber kirjeldab

aga Mustvee ühenduste probleeme linnavõimudega suhtlemisel. Linnapea Pavel Kostromin kommenteeris: “Ja kui nüüd ilmub artikkel, kus nad räägivad, et me neid ei toeta, siis üks nende inimene saab kohe oma töölt linnavalitsuses lahti. Kui selline artikkel tuleb mu kohta, hakkab üks veel homme nutma.”

Samas numbris kirjutatakse, kuidas 19 Tallinna üliõpilast sooritasid oma koolipraktika mittetulundusühendustes, mis oli siis uus asi ega ole väga tavaline tänagi. “Arvan, et see programm on üks progressiivsemaid mõtteid, mis viimasel ajal meie ülikoolihariduses tekkinud,” kommenteeris toonase vabatahtlike keskuse koordinaator Merle Helbe.

Tööd alustasid EMSLi üheksa kohalikku MTÜde info- ja tugikeskust. Viljandi keskuse konsultant Kaja Kaur (praegune KÜSKI programmide juht) ütles, et eelkõige tunnivad kolmanda sektori aktivistid huvi ühenduse registreerimise ja rahastusvõimaluste kohta. Mõned aastad hiljem võttis maakondlike arenduskeskuste haldamise üle EAS ning sel moel toimivad need tänaseni.

Järgmine Hea Kodanik: elu pärast masu

Ajakirja järgmine number vaatleb majanduslanguse (ükskõik, kas kutsume teda masuks, täpeks või kuidagi muudmoodi) mõju vabaühendustele ja nende tegutsemiskeskonnale. Kas raskused on kaasa toonud inimeste väärtuste muutumise ja suurema hoolimise kodanikuühiskonnast, nagu klišeena väidetakse, või on paljud senised hea tahte ja rahanired lõplikult kinni kuivanud? Kas investeerimispinganduse vabalangusest alguse saanud üleilmne kriis on Eestigi viinud sotsiaalse katastroofini? Kas keskkond kujundab ka ühenduste rolli ümber, mida toimunust õppisime ja kuidas seda enda heaks ära kasutada?

Nagu ikka ootame aadressile heakodanik@ngo.ee ka artiklite ideid ja kaastööd. Sel korral veebruari lõpuks.

Lisaks alustame uue rubriigiga “Nõuandla”, kus juristid, raamatupidajad ja praktikud vastavad küsimustele ühingute toimimise kohta. Sinnagi ootame küsimusi samale meiliaadressile.

